

Diyalog

Aylık Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Dergisi

Diyalog Kürt-Türk Dostluk Derneği (KTFA) Tarafından Erbil'de Hazırlanıyor

Dernek Başkanı ve Genel Sorumlu: Felakeddin Kakeyi
Yürütme Kurulu Sorumlusu: Rêbin Resul
Yazı İşleri Müdürü ve Başyazar: Şıwan Taveng
Türkiye İşleri Sorumlusu: Naile Aras
Türkiye'deki Basım-Yayın Sorumlusu: Azad Zal
Yazı İşleri Genel Müdür Yardımcısı: Sitar Enwer
Çeviri: Fırat Keleşki
Foto: Herdi Hewrami
Grafik ve Dizayn: Lokman Reşidi

Adres: Irak / Kurdistan Bölgesi – Erbil, Gulan Cad.
Dream City, No: 779/U4
Tlf. (Erbil): 009647504628041
009647702356000
Tlf. (İstanbul): 0095306914673
00905322415574

Web Sitesi: www.kurd-turk.org
Elektronik Posta Adresleri: diyalog@kurd-turk.org
turkiyenasi@yahoo.com

Kürt-Türk Dostluk Derneği

Kurdistan'da Değişik Ulus Birlikte Yaşamaları

Editör

Irak-Kurdistan Bölgesi, Orta Doğu'da değişik ulus ve dinlerin birlikte yaşadıkları özgür bir adaya benziyor ve her birinin kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bir bakışta Müslüman, Hıristiyan, Êzdi ve Kakeyî gibi değişik inanış ve kültürler görülebilir. Ki bu özellik dünyanın bir çok ülkesinde az görülen bir durumdur. Örneğin, Kurdistan'nın çoğu yerinde Cami ve Kiliseleri yan yana görebilirsiniz; bu Avrupa'nın hiç bir ülkesinde bile görülmeyen bir durum.

Kurdistan Bölgesi'nde çoktandır Türkmen, Hıristiyan, Êzdi, Kakeyî ve Şebeklerin kimlikleri tanınmış, hakları anayasal güvence altına alınmıştır. Ayrıca Türkmen ve Hıristiyanlar (Süryani'ler) kendi ana dillerinde eğitim görüyorlar ve Kurdistan Parlamentosu'nda kota sistemi çerçevesinde kendilerine 5'er kürsü ayrılmıştır. Başka bir anlamda 5 kürsüyü çıkarabilecek oyları bile olmasa Kurdistan Parlamentosu'na 5'er temsilci gönderebilirler. Bundan dolayı Orta Doğu'da, Kurdistan Bölgesi'nin siyasi ve yönetim terminolojisinde azınlık kelimesinin sonsuza dek silindiği tek bölge olduğunu söyleyebiliriz. Kurdistan'da değişik din ve ulusların olduğu bir gerçektir, ancak adı geçen değişik ulus ve dinler, azınlık değil. Kurdistan Parlamentosu'nun bakış açısına göre, siyasi ve yasal bir merci olarak

Irak Kürtleri gibi din, din olarak geçmekte, azınlık ve çoğunluk diye bir şey yoktur. Ulus da aynı şekilde, azınlık ve çoğunluğu olmaz.

Kurdistan Bölgesi'nin nasıl bir mozaikten oluştuğunu yakından bilenler, genel olarak Kurdistan'nın değişik bölgelerinde ve özellikle Irak-Kurdistan'ında Kürt ulusunun değişik dinleri içinde barındırdığını görür; Kürt ulusunun çoğunluğunun Müslüman olduğu bir gerçektir, ancak Kürt ulusu içinde diğer dinlere inananlarda vardır. Müslüman Kürtler içinde de değişik mezheplere mensup olanlar var, bunun için mezhebi farklılık ulusal kimliği redetme anlamına gelmez. Ama bu farklılıkları hazmedemeyen Kürt ve Kurdistan'daki diğer değişik ulusların düşmanları, soykırım amacıyla bunu bir silah olarak adı geçen uluslara karşı kullanmaya çalıştılar. Kürtlere karşı uygulanan ilk soykırım politikası Feyli Kürtlerin Enfalı ile 1980 yılında başladı. Feyli Kürtlere karşı yapılan soykırım politikasının tek nedeni Şii mezhebine mensup oldukları için idi. Daha sonra Şebek ve Êzdiler Araplaştırıldılar. "Ulusal Kimliği Pekiştirme" politikası çerçevesinde hepsini Araplaştırıldılar. Ellerinden geldikçe Hıristiyanları da Araplaştırıldılar. Bunun tek amacı ise Kurdistan demografik yapısını değiştirerek Irak'ı, Arap Irak'ına çevirmektir. Kurdistan'da, Hıristiyanlığın

ve Dinlerin Barış İçinde

tarihi bir geçmişi var, bölgede Hıristiyan dinine mensup büyük bir bölümünün Kıldani ve Asuri uluslarına bağlı oldukları bir gerçektir; ancak Kurdistan'da tüm Hıristiyanların Kıldani ve Asurilerden oluştuğunu söyleyemeyiz, çünkü Hıristiyanlığa inanan Kürt olup 'Kürt Zban' adında Kiliseleri olanlarda vardır. Tüm bunlar gözönünde bulundurulduğunda Kurdistan'da var olan birliktelik ve çok dinlilik, Orta Doğu'da ve bir çok İslam ülkelerinde de eşine az rastlanır ve örnek teşkil eden bir durumdur. Bundan dolayı Müslüman bir Kürdün İslamı bırakarak Hıristiyanlığa geçmesi çok doğaldır, yada tam tersine Kıldani veya bir Asurinin Hıristiyanlığı bırakarak İslam dinine geçmesi gibi. En önemlisi de öylesine dinsel bir kaynaşma olmuş ki evliliklerde Kürt bireyi (kadın- erkek fark etmez) dinsel olguyu bir kenara bırakarak, kendi dininden vazgeçmesi için diğerini mecbur etmez ve saygı gösterilir.

Kurdistan'daki tüm değişik etnik ve dini topluluklardan oluşan Kurdistan Bölge Hükümeti de, Kurdistan'daki dini ve etnik kimliklerin haklarını tayin etme hakkını kendisine veremiyor. Nasıl ki Müslüman Kürt ve Türkmenler, İslam dini olarak dini özgürlüklerinin Anayasa'da güvence altına alabiliyorlarsa ve Anayasa'nın hiç bir maddesinin İslam dinine aykırı olmaması gerek-

tiğine ısrar ediyorsa; aynı şekilde Hıristiyan, Êzdî, Kakeyî ve diğer dinlere mensup olanlarda Kurdistan Anayasası'nın Hıristiyan, Êzdî, Kakeyî ve diğer dinlere aykırı ve çelişki yaratmaması gerektiği konusunda ısrar edebilirler ve bu onların hakkıdır. Şu anda Kurdistan Bölge Hükümeti'nin 6. kabinesinde Müslüman kardeşleri ile yan yana Türkmen, Hıristiyan ve Êzdîlerin birer bakanlık kürsüsü bulunmaktadır. Örneğin Ticaret ve Sanayi Bakanlığı Sinan Çelebi adında Hewlêrî bir Türkmen'in elindedir. Eğer gezmek amaçlı da olsa Dihok, Hewlêr'in Ankawa ve Şoreş semtleri, Şeqlaw ve Soran bölgesindeki kamu kuruluşları ve mahkemelerini ziyaret edecek olursak; o zaman Kürt, Kıldani ve Asuri vatandaşların yasalar karşısında eşit oldukları ve yasalara göre muamele gördüklerini görebiliriz. Kurdistan'daki biri Kürt diğeri Türkmen ya da Kıldani-Asuri, Êzdî veya Şebek iki kişinin kavga ettiği veya aralarında bir anlaşmazlık olduğunda, bunun etnik ve dinsel farklılıklardan kaynaklandığı ve ayrımcılığın var olduğunu söyleyemeyiz. Hayır, bu vatandaşların günlük yaşamıdır, vatandaşlar da günlük olarak birbirlerine karşı hakaret ve hata yapabiliyor. Ancak en önemlisi yasaların egemen olması ve tüm vatandaşları yasalar karşısında eşit tutmayı başarabilen bir hükümetin var olmasıdır.

Kürt Meselesi Ve Türkmen Hakları

Felekeddin Kakeyi *

1963'tan beri Mela Mistefa Barzani önderliğindeki Kürt Özgürlük Hareketi; Türkmen, Asuri, Kıldani haklarını; Kürt hakları gibi programına koymuştur ve zamanın Irak Hükümetiyle ilk müzakerelerde bu konu konuşulmuştur.

Barzani 1970'deki tartışmalarda Irak'taki diğer ulusların ve Türkmen halkı haklarını; Kurdistan Hareketi'nin istemleri arasına koymuştur.

Dönemin en büyük ve tek Kürt partisi Kurdistan Demokrasi Partisi (PDK = KDP), o zamandan beri Türkmen halkının ve Iraktaki diğer ulusların haklarını önlerine koymuş ve 1971'de 8. kongresinde, hareketin tüzük ve programına yerleştirmiştir.

1973-74 yıllarında Barzani öncülüğündeki KDP ile Baas Partisi, Irak Hükümeti arasında çekişmeli tartışmalar yaşanıyor; o yıllarda da Kurdistan Siyasal Önderliği muhataplarıyla, her istem ve oturumda; Türkmen, Asuri, Kıldan ve Iraktaki diğer halkların siyasal, dilsel ve kültürel haklarını; Hıristiyanların ve diğer dini toplulukların dinsel haklarını tartışmaya açıp, bu hakların verilmesi talebinde bulunuyordu. 1980'lerden sonra, o zamana kadar inkâr edilen bu haklar, birçoğu illegal karşı duruş sergileyen Kurdistan Temsilcileri sayesinde, yavaş yavaş Irak'taki parti ve siyasilere kabul ettirildi.

Kurdistan Özgürlük Hareketi, 1961 Eylül Devriminden bu yana her fırsatta, pratiğiyle, Türkmen halkının haklarını savunduğunu göstermiştir.

Örneğin; 1960'ların sonlarında, devrimin bünyesindeki tek radyo olan ve gizli yayın yapan Kurdistan'ın Sesi Radyosu (Radyoya Dengê Kurdistanê)'nda Kürtçe ve Arapça'nın yanı sıra Türkmençe'ye, daha sonraları da Süryani (Asuri ve Kıldani) diline de yer verildi.

Ayrıca Türkmenler de Irak rejimi karşısında,

Kurdistan direnişi saflarında yerini alıyordu. Hareketin kültür ve yönetiminde yerlerini alıyorlardı. Aynı zamanda yıllarca Barzani'nin siyasal öncülüğünün yanında Kerküklü (Kerküklü) Türkmen temsilci vardı.

1970'lerden sonra Barzani ve hareketin öncüleri, devrimci harekete yakın duran bazı Asuri – Kıldani şahsiyetlerle Hıristiyan Yüksek Kurulunu kurdular.

Kurdistan Hareketi ve Önderliğinin vurgulanması gereken özelliği ve gerçekliği şu ki; Türkmen halkının meşru haklarına yaklaşımı, Türkiye Devleti'nin Kürt meselesi karşısındaki tavrına göre kendisini ayarlamamasıdır. Barzani ve yol arkadaşları, Türkiye'nin Kürtlere karşı siyasetine bakmadan; Türkmen halkının Kürt, Arap ve Irak'ın halklarıyla eşit yaşaması gerektiğine inanıp, kararlaştrdılar. Ki 1961-1991 Raperin (ayaklanma, atılım) süresince, Türkiye, Kürtlerden Türkmenlerin hakları için herhangi bir talepte bulunmamıştı. 2008 yılından itibaren, Türkiye siyaseti Irak'taki Kürtlere karşı, olumlu anlamda bir değişim gösterene kadar... aslında şimdilerde de Kürtler kendi arzu ve iradeleriyle, Türkmen ve diğer halkların haklarını koruyorlar. 1991 atılımıyla, Kurdistan Cephesi (Saddam Rejimi karşısında yer alan tüm Kurdistanlı partiler ve oluşumlar) ilk kes şimdiki Kurdistan Bölgesi'nin siyasal iktidarını ele geçirdi. Kurdistan Cephesi 1988 Haziran'ında kuruldu; Kurdistan'ın tüm partileri Türkmen, Asuri, Kıldani ve diğer tüm farklı oluşumların haklarını, adı geçen cephenin tüzüğüne koydular. 1975 yılında kurulan Kurdistan Yurtseverler Birliği (KYB = YNK), Kurdistan Sosyalist Partisi (KSP = PASOK) ve diğer Kurdistanlı partiler direk Türkmen, Asuri ve diğer halkların haklarının tanınmasını tüzüklerine ve programlarına koymuştur. Daha önce de belirttiğim gibi Kurdistan Demokrat Parti-

si (PDK = KDP) 1963-1970 yıllarından bu yana, tüm Iraktaki halkları haklarının tanınması gerektiğini, parti tüzük ve programlarında yer verdiğini duyurmuştu. Irak Komünist Partisi ta eskiden beri bu hakların tanınması gerektiğini bildirmişti ve bu partilerin hepsi Kurdistan Cephesi'nde yer alıyorlardı. İlk Kurdistan Parlamentosu ve Hükümeti, Kurdistan Cephesi'ndeki partilerin temsilcilerinden oluştu.

Böylece 1992 mayısında özgür bir seçimle Kurdistan Parlamentosu kuruldu. Seçimle kurulan ilk parlamentonun üyelerinden biri olarak; parlamento ve bakanlar kurulunun yasalarının oluşturulmasıyla beraber, tüm temsilcilerin oylarıyla; Türkmen, Asuri, Kıldani ve Süryanilerin tüm hakları resmi olarak kabul edildi. Bu önemli karardan sonra Bakanlar Kurulu'nun bizzat yasalarıyla, şu şekilde bazı yasal maddeler oluşturuldu:

1- Eğitim Bakanlığında resmi bir şekilde, Türkmen dilinin eğitimi ve öğretimi için bir kurulun oluşturulması.

Daha sonra çok kısa bir zamanda bir kurul oluşturulup, işe başladı. Oluşturulan kurul, Hewlêr de 8-9 okul açtı (O zamanlar, Kerkük ve ilçeleri daha Saddam Rejiminin tahakkümü altındaydı). Ve okulların tüm giderleri Kurdistan Hükümeti tarafından karşılanması kararlaştırıldı. Bu karar derhal yerine getirildi; şimdiye kadar da devam etmektedir ve okulların sayısı şu an artmış durumda. Çünkü alınan karara göre, Türkmen çocukları kendi dillerinde hazırlık okullarında okuma haklarına sahipler ve okullar yetmediği taktirde yeni okulların oluşturulması haklarına sahipler. Bilindiği üzere Saddam yönetimi Türkmen okullarına karşı defalarca rahatsızlığını dile getirmişti. 2003'te Kerkük ve çevresinin özgürleşmesiyle beraber, Kurdistan Hükümeti tüm gücüyle Kerkük ve diğer yerleşim merkezlerinde Kürtçe, Türkmençe ve Süryanice okullar açmaya başladı. Çünkü Saddam döneminde bu adı geçen yerleşim merkezlerinde Kürtçe eğitim de yasaktı. Böylece Kurdistan Hükümeti sayesinde Türkmençe ve Süryanice dilleri de hızlı bir şekilde Kerkük'da ilerleme kaydetmeye başladı. Ayrıca Kurdistan Hükümeti Kerkük ve çevresindeki Kürtçe, Süryanice, Türkmençe'nin eğitim ve öğretimi ile ilgili tüm giderleri karşıladı. Bu hususta Federal Irak Hükümeti bırakalım bu dillerin gelişiminin giderlerini karşılaması ve uygun zemini oluşturması; Arapça için bile uygun şartları oluşturamamış.

2- Kurdistan Hükümeti Türkmençe'de olduğu gibi Asuri, Kıldani dillerinin de, ana dil eğitimini Hewlêr, Dıhok, Silêmani'de anayasal güvence altına aldı.

3- Êzidi'lerin dinsel haklarının tanınması kararlaştırıldı. Parlamento ve Hükümetin kararıyla, Êzidi'lerin okullarda din dersinde, dinsel inanışlarına uygun ders görmeleri için bir kitap hazırlanıp yayınlandı. Böylece Êzidilerin yaşadığı yerlerde Êzidi öğrencilerin din dersinde sınıfta çıkmalarına gerek kalmadı. Çünkü eskide sadece İslam dini okutuluyordu. Artık Êzidi öğrenciler din dersinde kendi inanışlarının öğretildiği sınıflara gitmekte.

4- Hıristiyan dininin dersleri için özel okullar açılması kararı alındı. Kurdistan Hükümeti, Kürtçe eğitim-öğretim hakları güvenceye alındığı gibi; bu okullar da yasal güvenceye alınıp, tüm giderlerinin karşılanması kararlaştırıldı.

5- Kültür Bakanlığı'nın yasalarına göre Türkmen, Asuri, Kıldani, Süryaniler resmi olarak tanınmıştır. Bu temelde Türkmen ve Asuri'lere ilişkin, özel iki kültür kurulu oluşturuldu.

Türkmenler 1992-1996 yılları arasında olumsuz siyasal koşullar ve anlaşmazlıklardan dolayı, Kurdistan Hükümeti'nden yer alma hususunda, uzak duruyorlardı. İlk kes 1996 yılında Türkmen bir şahsiyet Kurdistan Hükümeti'nde bakan olarak yer aldı ve Türkmen Kültür Kurulu açılacak kadar, imkânlar genişledi. O dönem ben Kurdistan Hükümeti'nin Kültür Bakanı'ydım. Türkmen aydınlarının yardımıyla, Türkmençe 'Barış' adında bir dergi çıkarmaya başladık; on yıldan fazladır da çıkmaya devam ediyor ve diyebilirim ki şimdiye kadar Irak'ta Türkmençe basılan en kaliteli dergi sayılır. Türkmenlerin kültür ve sanatına ilişkin festivaller yapıldı ve edebiyatları yayımlandı.

Süryani dili çok çabuk gelişti. Kültür Bakanı olduğum dönemlerde, Süryani dili ve kültürü için bir kurul kurduk ve 'Banipal Dergisi'ni çıkarmaya başladık. Şimdilerde Süryaniler özgürce bunu yönetiyorlar. Süryani dili, kültürü, sanatı ivmelenerek gelişmekte. Unutmadan söyleyeyim Türkmençe ve Süryanice dilsel, kültürel, sanatsal, basın-yayındaki tüm harcamaları Kurdistan Hükümeti karşılamaktadır.

6 – Kültürel açıdan 2006 yılından bu yana iki tarafın durumu iyiye doğru gitti. Yine tesadüfi olarak Kültür Bakanı oldum. Hükümet ve Kurdistan Parlamentosu'na kanaat getirip,

**Kültür
Bakanlığı'nın
yasalarına
göre Türkmen,
Asuri, Kıldani,
Süryaniler
resmi olarak
tanınmıştır**

her iki müdürlüğü daha da aktifleştirerek kendilerine yeni bir bütçenin ayrılmasını başara bildik.

Parlamentonun kararıyla Kültür Bakanlığı yasası yeniden gözden geçirildi. Yasa da şöyle deniliyor:

a) Türkmen Kültür Müdürlüğü'nün değiştirilerek Türkmen Kültür ve Sanat Genel Müdürlüğü'nün olması.

b) Aynı şekilde Asuri Kültür Müdürlüğü'nün değiştirilerek Süryani Kültür ve Sanat Genel Müdürlüğü'nün olması. Asuri, Kildani ve Süryanilerin dili, Süryanice olduğu için, Asuri yerine Süryani uygun görüldü. Bu değişiklikler kendi istekleri doğrultusunda yapıldı ve parlamentoda onaylandı.

7 – Kendilerine özel dil ve tarzıyla yazılan Ginz Reba/Kenz Reba (Büyük Hazine) adında kutsal kitapları olan Eski inanışlardan Sabieyi Mendeiler ise, Irak'taki nüfüsü 100 bine aşkındır. Bine yakını Kerkük'ta yaşamakta ve özel ibadethaneleri bulunmaktadır. Bir bölümü de Basra, Amara ve Bağdat'ta yaşıyor.

2008 yılında, özellikle Bağdat'ta Sabieyi Mendeiler, radikal grup ve teröristlerin saldırılarına maruz kaldılar. İslam adına, söz konusu gruplar tarafından 'İslam dinine geçmezseniz sizleri öldüreceğiz ya da Bağdat'ı terkedin' diye tehdit edildiler. Daha sonra onları temsilen Bağdat ve Kerkük'tan bir heyet Hewlêr'e geldi ve Bölge Başkanı Barzani'den bir çözüm bulmasını istediler. Yapılan tartışma ve toplantılardan sonra Bağdat'ı terk ederek Hewlêr'e gelmek istedikleri anlaşıldı.

Başkan Barzani ve bölge hükümeti onları destekleme ve koruma kararı aldı. Daha sonra yüzlerce aile diğer bölgelerden gelip Hewlêr'e yerleştiler ve en iyi şekilde korunuyorlar. (Daha öncede onlarca aile Hewlêr'de yaşıyordu). Kültür Bakanlığı kendi istekleri üzerine, Sabieyi Mendei Kültür ve Sanat Derneği kurmalarına yardımcı oldu ve şu anda çalışmalarını sürdürüyorlar. Ayrıca bölge hükümeti tarafından bir sürü kitap ve kendileri için çok önemli olan bir sözlük basıldı.

8 – Siyasi açıdan ise söylediğim gibi: Türkmenler bir ara kendilerini parlamento ve hükümetten uzak tuttu. 1996 yılında bu durum değişti, ilk kez bir Türkmen bakan oldu. 2006 yılında hükümet kabinesinde 2 Türkmen bakan yerlerini aldılar. Bir kaç Türkmen Kurdistan Parlamentosu için seçildiler. Yeni kabine ve parlamentoda da Türkmenler yer alıyor.

Hiristiyanlar ise 1992 yılından beri parlamento ve hükümette yer alıyorlar. Kota sistemine

göre, 1992 yılında beş Hristiyan parlamento üyeliğine seçildi ve onlardan ikisi hükümette bakan olarak görev yaptı. Daha sonra 1992 yılında olduğu gibi bakan olarak sayıları üçe çıktı. Ayrıca parlamento ve hükümetin tüm kabinelerinde Êzdiler yer almışlardır.

Burada soru işareti teşkil eden bir durum söz konusu, genel olarak parlamento ve hükümette yer alan tüm Türkmenlerin Hewlêr Türkmenleri oldukları göze çarpmaktadır, bir iki kişi dışında.

Ama Kerkük'un durumu normalleşirse, Kerkük'un Kurdistan Bölgesi ile ilişkileri rayına oturup iyileşirse, Türkmenlerin Kurdistan Parlamentosu ve hükümetinde sayıları artar. Başka bir anlamda: Kerkük, Altın Köprü, Taze, Daquq, Duz, Kıfri, Xaneqin, Telafer ve Hewlêr'deki Türkmenler de parlamento ve Kurdistan yönetiminde yerlerini alacaklardır. Kuşkusuz böyle bir durumda hem Irak Parlamentosu ve hükümetinde hem de Kurdistan Parlamentosu ve hükümetinde de Türkmen halkı önemli bir demokratik güç haline gelir ve yerlerini alırlar. Ama şimdi kendilerini uzaklaştırmışlar. Türkmenlerin Bağdat'ta herhangi bir etkisi ve konumu yoktur, Kurdistan'da da kendilerini paysız bırakmışlar. Katılım göstermeleri halinde Kürt halkı, Türkmen, Asuri, Kildani, Süryani, Ermeni ve Sabieyiler içinde güçlü bir enerji ve demokratik bir güç olur. Kurdistan'daki dini ve mezhebi özgürlüklere değinecek zamanımız yoktur. Çünkü sözü edilen özgürlük garanti altına alınmıştır. Kurdistan'da Şii, Sunni, Hristiyan (değişik kiliseleri ile beraber), Êzdî, Kakeyî ve Sabieyî Mendeilerin barış ve istikrar içinde yaşadıkları açıktır.

Kurdistan Bölge Başkanlığı, parlamentosu ve hükümeti bu sistemi ilerletmeyi başarabilmiştir. Tüm vatandaşlar güvenlik, hak ve özgürlüklerinin korunduğunun farkındalar.

Kurdistan Bölgesi'nin konumu ve itibarı için barış içinde birlikte yaşamın korunması oldukça önemlidir. Bunun güvenlik ve istikrarın sağlanmasındaki etkisi de büyüktür. Yani, bu sistem Kurdistan'ın güvenlik, sosyal ve siyasal bakımından güçlenmesinin temel faktörüdür; kuşkusuz güvenlik ve emniyet güçlerinin de büyük bir rolü vardır.

Biz hiç bir devletin öneri ve hatırı için bu sistemi uygulamadık, değişik tüm etnik, dini ve kültürlere mensup vatandaşlarımızın can güvenlikleri ve yaşam kaliteleri için yaptık ve hiç fark gözetmeksizin onları korumamız gerekir.

Kurdistan Bölgesi'nin konumu ve itibarı için barış içinde birlikte yaşamın korunması oldukça önemlidir

Kurdistan Türkmenleri ve Türkiye Kürtleri

Orta Doğu'daki oluşum, ulusal ve dinsel bakımdan tek renkli değildir; birçok ulusal ve dinsel kimliği içinde barındırmaktadır; ancak barış içinde birlikte yaşamaları, nadir görülmüştür. Hakim uluslar, diğer etnik kimlikleri yok ederek ve kendi kimliği içerisinde asimile ederek onları doğal haklarından mahrum etme çabası içerisindeyler. Bu sistem, yani inkâr ve yok etme sistemi, ezilen ulusları umutsuzluğa sürüklemekle beraber daha sonra kendi hakları uğruna başkaldırı, siyasi ve askeri örgütlerin oluşmasına davetiye çıkarıyor.

Türkiye Devleti, Türkçe yada Türkmence konuşan tüm insan ve topluluklara karşı kendisini sorumlu görmekte; dünyanın hangi köşesinde olurlarsa olsunlar her türlü desteği vererek onları savunmaktadır. Örneğin Bulgaristan, Kıbrıs ve Kurdistan Bölgesi'ndeki Türkmenler, Güney Kurdistan'daki Türkmenlerin büyük bir çoğunluğu ise Türkmence konuşur ama aslen Kürtler. Türkiye vatandaşı olmalarına rağmen Kuzeydeki Kürtlere şöyle bir göz atıp bakamıyor. Kurdistan Bölgesi ise çok kültürlü değişik etnik ve dini kimlikleri içinde barındırdığından dolayı vazoya konulan bir demet çiçek gibi görülmektedir. Sözü edilen etnik gruplar bölgede kardeşçe ve barış içinde beraber yaşıyorlar. Siyasal Kürt önderliği, azınlıkların haklarını korumaları ve ülkenin yönetilmesinde yer almaları için kendilerine Kurdistan Parlamentosu'nda kota sistemini uygulamaktadır. Etnisitelerin ana dillerinde okullar açılmış ve her bakımdan Türkmen, Kıldani, Asuri ve Ermenile-

rin hakları garantiye alınmıştır.

Ancak Türkiye devletinde bu sistem ayrı işliyor, Kuzey Kürtleri 80 yıldan fazladır, kendi ana dillerinden mahrum ve Kürtçe konuşamıyorlar, çoğu zaman ikinci sınıf vatandaş olarak görülüyorlar. Tabiki bu da Türkiye'deki Türk ve Kürt ulusları üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır; vatandaşlar arasında kin ve nefret duygularını alevlendirir ve aynı zamanda psikolojik bakımdan birey üzerinde de olumsuz etki bırakmaktadır. Bir ayağı Batı diğeri Doğu'da olduğundan Türkiye'nin bölgedeki siyasi ve stratejik bir önemi vardır.

Son dönemde ise Türkiye Hükümeti, Filistin Halkını çok güçlü bir şekilde savunarak, İsraili liderlerden, Filistin Halkının haklarının korunmasını istedi. Ancak bana tuhaf gelen şey, Türkiye'nin her zaman Kürtlerin doğal haklarını tanımasından korkmuş olmasıdır. Ne zaman barışçıl bir ilerleme kaydedildiyse bir sürü engel çıkar ve barış çocuğu 7 aylık doğar ve ölür. Barışın sağlanması için Türkiye Hükümeti savaşla değil ancak diyalog ile barışın sağlanacağını bilmelidir. Kürt halkı barışsever bir halktır. Güney Kurdistan'da beraber ve barış içinde yaşayan değişik etnik ve dinsel azınlıklar bunun en açık örneğidir. Kurdistan'nın Türkiye için iyi bir örnek teşkil etmesini, diyalog ve barıştan korkmamasını temenni ediyorum; çünkü savaşın ürünü kin ve kandır.

Taman Şakir: Gazeteci-Yazar ve Kurdistan Bölge Hükümeti Kültür Bakanlığının resmi sözcüsü.

Taman Şakir*

Kültür, Yakınlaşma ve Birbirini Anlamak için Önemli Bir Faktördür

Nejad Ezîz Surmê*

Siyaset tünel ve labirentlerinin dışında halkların kültürel etkileşimleri, ilişkilerin derinleştirilmesi açısından önemli bir rol görebilir; ki tarihte ve şimdilerde de dünyada, kültürel etkileşimin halklar arasında yakınlaşma ve anlaşmayı kolaylaştırdığına dair, örneklerine çokça rastlanır.

Avrupa toplumunun dilsel, geleneksel, toplumsal, ekonomik çıkar farklılıklarına rağmen; edebiyat, kültür, sanatta birbirini tamamlayarak Avrupa Birliği deneyimiyle birleşmesi, yukarıda bahsettiğim konuya ilişkin iyi bir örnek teşkil etmektedir. Doğuda bu süreç özellikle İslami iktidar döneminde ve Birinci - İkinci Dünya Savaşından sonraki değişimler, etki-tepki çerçevesinde coğrafyaları birbirinden ayırmıştır. Fazla ayrıntıya girmeden, yazımı, Kurdistan Bölgesi olarak tanınan Güney Kurdistan ve Türkiye ilişkilerine getirmek istiyorum. Türkiye'nin resmi iktidarını elinde tutan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nin aktif ve önemli adımları; ne kadar objektif, gerçekçi, öngürülü davrandıklarını gösteriyor.

Siyasiler sözlerini, imkânlarını, bakış açılarını her iki tarafın çıkarları doğrultusunda, çağdaş bir yaklaşımla, hareket etmek için çaba gösterebilirler. Yine siyasetteki durum her iki tarafın edebiyat, sanat, entelektüel, basın-yayın çevrelerinin düşüncelerini, bakış açılarını değiştirmezler ve her iki taraf arasında bir köprü oluşmasına vesile olmaz. Çünkü kültürel ve sanatsal çevreler, daha çok insani ve hümanizm ile ilgili bir durumdur; stratejisi, insanlık limanına varmaktadır; siyasette olduğu gibi belli belirsiz taktik ve oyunlara yer yoktur...

Bu etkileşim nasıl sağlanabilir? Örneğin; bazı Kürtçe şiir, hikâye, roman ... vb türünden kitaplar Türkiye'de basılması için Türkçeye çevirebiliriz, ki bunlar yakın bir dönemde az çok bizim tarafımızda yapılmıştır.

Kültür-sanat festivallerinin burada ve orada her yıl düzenlenmesi için projeler oluşturmalı; tiyatro, sinema, radyo ve televizyonla ilgili özel seminerler düzenlenebilir ya da Kürt sanatçıların orada, Türk sanatçıların da burada tanıtımları yapılabilir.

Eski ve yeni tarihiyle bir bütün olarak Avrupa Birliği'ne katılmak isteyen bir Türkiye ile böyle bir alışverişin ne gibi bir tehlikesi olabilir ve bu nasıl yorumlanmalı.

Siyasi faktörlerden bahsetmiyorum; tabii Türkiye'deki iktidar, olması gerekenleri yerine getirmek adına için niyeti varsa, başlatığı ve adını koyduğu süreçten elini çekmezse...

Fakat kültürel ve düşünsel aydınlanma, bahsettiğimiz gibi; her iki tarafın çıkarlarının korunması, yakınlaşma, anlamak ve anlaşılacak için son derece önemlidir. Sorumluluğun önemli bir kısmı iktidardaki AKP insiyatifindedir. Ki AKP Kürt Halkının millet olarak kaygılarını gidermek adına (hangi niyetle yapılıyorsa da), meselede önemli bir insiyatifi elinde bulundurmaktadır. Yıllardır bölge halkları, genel toplumsal ve bireysel hakların korunduğu, dostça beraber bir yaşamı; dört gözle, umutla arzulamaktadırlar. Şimdiye kadar Kurdistan Bölgesi'nde siyasal önderlik, Kürt entelektüel ve seçkinleri bu durumu okuyabilmiştir. Bununla beraber Kurdistan Bölgesi, her zaman, Türkiye'deki Kürt meselesinin çözümüne yönelik her açılımda, yardım ve desteklerini esirgemiştir.

Kültürel etkileşimde vardığımız sonuç şudur; bugüne kadar kültür, yakınlaşma ve anlaşmanın önemli bir temel taşı olarak görülmemiştir. Ve bu önemli yakınlaşma ve anlaşma faktörü halen yerinde, yaşama geçirilmeyi bekliyor.

* Nejad Eziz Surmi: Güney Kurdistan'da, Kurdistan Demokratik Partisi (PDK)'nin resmi yayın organı olan ve günlük çıkan (Xebat) Gazetesinin başyazarı.

Türkiye ile Irak Kürdistan Bölgesi ilişkileri; geçmiş ve gelecek

2

Lozan Antlaşması'ndan sonra Batılı devletlerle problemlerini tümüyle halleden, padişahlığa, halifelığe ve İstanbul hükümetine son vererek Batı'yla normal diplomatik ilişkilere geçen yeni Türkiye Cumhuriyeti hükümetinin Kürlere ihtiyacı kalmadı. Artık Kürt ve Türklerden değil sadece Türklerden bahsedildi. Kürtler yok sayıldı, meclisten, devlet kurumlarından askeriye den atıldı. Devlet bürokrasisinde, okullarda koyu bir asimilasyon ve Türkleştirme politikası uygulandı. Kürtleri bir araya getirebilecek ve devletin yeni politikasına karşı direnmelerine yolaçabilecek sosyal, siyasal, dinsel ve kültürel kurumlarına saldırıldı. Kürt aşiret yapısına, şeyhlik ve ağalık kurumlarının kimileri imha edildi, kimileri sürüldü. Eğitimin Birliği (Tevhidi tedrisat) maskesiyli Kürt medreseleri, xaneqaları (Take ve zeyiyeler) kapatıldı. Kürtler aeyh Sait, Ağrı ve Dersim'de olduğu gibi bu politikalara direndi. Bu, sadece Türklerden oluşacak bir ulus devlet yaratmayı hedeflemiş olan Kemalist yönetimin Kürtlere karşı daha fazla saldırgan olmasına götürdü.

O dönemde dünyada otoriter ve diktatörel yönetimler vardı. Batıda Nazizm ve Faşizm, doğuda Stalinizm. Bu hava Türkiye'nin onlardan esinlenerek ırkçı despotik bir yönetime geçmesine kolaylık sağladı.

Irak'ta Kürtlerin İngilizlerin dayattığı kiralık rejimine bağlanmayı kabul etmemeleri, izlenen politikalarından hoşnutsuzlukları onları sürekli bir mücadele yürütmeye sevketti. Kürt ateşinin İrajk'ta bir türlü sönmemesi Türkiye hükümetlerinin Kürtlere karşı düşmanlıklarını arttırdı.

Türkiye hem Suriye'de Farnsızlarla, Irak'ta İngilizlerle, hem de onların bölgeden ayrılımlarından sonra sözkonusu iki ülkenin Arap hükümetleriyle Kürtlere karşı işbirliği politikaları güttü. Aynı politikayı Türkiye İran'la da biçimlendirdi. Hatta uluslararası ya da bölgesel örgütlenmelere gitti. Bağdat Paktı'nın daha sonra CENTO'nun içinde yer aldı. NATO'ya aktif Kürt düşmanı politikaları egemen kıldı.

Türkiye sadece 'kendi içindeki' Kürtlere karşı değil, komşu ülkelerdeki, hatta Sovyetler Birliği'ndeki Kürtlere karşı müdahaleci siyasetler güttü, buralarda bile Kürtler hak elde edemesinler diye işbirliğine gitti, değişik alanlarda tavizler verdi.

Kürt sorunu uluslararası destek bulmasını diye Türkiye çok tavizler verdi, pek çok haklı davaya sırt çevirdi, pek çok konuda suspus oldu, boyun eğdi. Bir yerde de Kürt kamburunu hep sırtında taşıdı. Bu bir yandan inkarcı, ama öbür yandan müdahaleci politika diğer komşu ülkelerin de istahlı destek ve işbirlikleriyle 1990ların başına kadar geldi.

8 yıl süren İran- Irak savaşı, Sadam'ın Kuveyte saldırması, Amerika'nın 1. müdahalesi, Irak'ın Kuveyt'ten büyük bir hezimetle püskürtülmesi, güneydeki aii Araplar'ın ve Kuzeydeki Kürtlerin ayaklanmaları, bunların bastırılması ardından kitlesel göç, Kürtlere karşı kullanılan kimyasal toplu imha ve Enfal, Birleşmiş Milletler'in güvencesinde Türkiye'nin yanbaşında bir güvenlik bölgesinin oluşturulması, Türkiye'nin içinde Sadam rejiminden kaçıp sınıra dayanan güneyli Kürtlere mülte-

Mûrad Ali Ciwan

ci kamplarının kurulması gibi gelişmeler Türkiye'nin Irak Kürdistanı Kürtleriyle doğrudan ilişkiye geçmesine yolaçtı.

PKK'nin 1984'te Türk askerine karşı başlattığı silahlı mücadele daha 80'lerin ikinci yarısında Türkiye'nin Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtsever Birliği (PUK) ile doğrudan temaslar girmesine yol açtı. Bu doğrudan temaslar sırasında, aslında kimi zaman PKK'nin KDP ve PUK'a saldırılarında, kimi zaman da bunların teke tek, ya da beraberce PKK ile çatışmalarında Türkiye hep Kürt'ü Kürt'e kırdırma ve onları kontrol altında tutma politikası belirgin oldu.

Özellikle 1990'lı yılların başında Irak Kürdistanı'nın bir bölümünde güvenli bölgenin kurulması ve Saddam iktidarının orayı yönetme olanaklarının kalkmasıyla Türkiye Bağdat'ın da onayıyla bu bölgeyi kontrol altında tutma politikası izledi ve Kürtler'le bu temelde ilişkiye geçti, siyasi alanda onları birbirine karşı çatıstırma politikası izlerken, insani yardımlar alanında (uluslararası topluluğun; özellikle de Amerika'nın isteğiyle) hamileri olma rolünü üstlendi.

1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin, sosyalist sistemin ve Varşova Paktı'nın çökmesi ve Sovyetlerin yarattığı dengenin Orta Doğu'dan kalkması, tek kutuplu dünyanın oluşması, globalleşmenin yeryüzünde yarattığı yeni durum ve olanaklar da her ülkede mücadelelerini sürdüren Kürtlerin uluslararası düzeyde öne çıkmalarını, kendilerini daha çok duyurmalarını sağladı. Kürt sorunu Türkiye'de cumhuriyet tarihi boyunca hiç görülmemiş biçimde boyutlandı. Kürtleri asimile edip Türkleştirdiğini ve kendi içinde bu sorunu ebediyen bitirdiğini sanan Türk devleti yeniden devasalaşmış ve ülkenin en ağır sorunu haline gelmiş biçimde bu sorunu burnunun dibinde buldu.

Kürt sorunu; özellikle de PKK, Türkiye ile Irak Kürdistanı Kürtleri arasındaki ilişkilerde bir komponent olarak rol aldı, ancak inişli çıkışlı da olsa iki taraf arasındaki ilişkiler sürdü, PDK ile PUK Ankara'da temsilcilikler açtılar. Kürt liderler artık sadece Suriye ya da İran üzeri değil, Ankara üzeri de yurtdışına çıkıp geldiler. Ankara'nın en

**Kürt sorunu
Türkiye'de
cumhuriyet
tarihi
boyunca hiç
görülmemiş
biçimde
boyutlandı**

yüksek devlet görevlileri; başbakanlar, cumhurbaşkanları Kürt liderleri kabul edip onlarla görüştüler. Hatta cumhurbaşkanı Turgut Özal döneminde taraflar arasında en azından sivil düzeyde bahar havaları esti, Kürt liderler PKK'nin silahlı mücadelesine son vermek ve Türkiye Kürtlerinin hak mücadelelerini barışçı yollarla sürdürmeleri için aracı rolü bile üstlendiler.

Ancak Türkiye'de Kürt sorunu esas olarak askerlere devredilmiş olduğu için askerler hep bu sivil ilişkilere karşı koydular, olabilecek olumlu gelişmeleri durdurdular.

ABD Irak savaşı ve yepyeni bir dönem Bu temeldeki Kürdistan ve Türkiye ilişkileri 2003 yılına kadar geldi. 2003'te Amerika bazı muttefik güçlerle Sadam rejimini devirme kararı verince, bölge yepyeni bir durumla yüzyüze geldi. Amerika Irak'ta başlatacağı savaşın kuzey cephesini Türkiye üzerinden yürütmek istiyordu. Türkiye de Iraka 60 bin asker göndermek istedi. Amerika razı oldu ama Güneyli Kürtler kesinlikle bunu kabul etmeyeceklerini belirttiler. Türkiye üstelik kendi askerini kuzeyde tutacak ve Irak ordusuyla bir savaşa girmeyecekti. Amerika Türk askerinin savaşa da girmesini istiyordu. Bu arada Türkiye Amerika'dan 20 milyar dolar yardım pazarlığına da girişti. Kürtler Amerikalılara kesin bir dille Türk ordusunu kabul etmeyeceklerini belirttiler. Bu arada Amerikan ordusu biran önce savaşa başlamak zorundaydı, ama Amerikalılar, Türkler ve Kürtler arasındaki müzakereler kuzey cephesinin açılmasını geciktiriyordu.

Bu hengamede, TBMM'de Amerikan ordusunu Türkiye üzerinden Iraka geçirme yetkisini hükümete verecek olan 1 Mart Tezkeresi görüşüldü. Hükümetin bütün çabalarına rağmen Kürt, dindar, AB yanlısı ve kimi başka milletvekillerinin red oylarıyla tezkeresini kabul edilmedi. Amerika kuzey cephesi olmadan Irak'a saldırıya geçti. Türk ordusu Irak'a gitmedi. Kuzey cephesinde (Musul ve Kerkük'te) Kürt peşmergeler Amerika'nın hava desteğiyle Saddam ordusuna karşı büyük başarılar gösterdiler.

Savaş Kürtlerin daha önce küçümsenen rollerini büyüttü. Türkiye'nin askeri rolünün de Amerikalılar tarafından abartıl-

dığını gösterdi. Kürtlerin Irak'taki rolleri sadece Sadam rejiminin dağıtılmasında değil, yeni Irak'ın kurulmasında da önemi gösterdi. Amerika Sadamı yıkarak Kürtleri kanlı rejimden kurtermişti, Kürtler de Yeni Irak'ın kurulmasında ve Amerika'nın burada kalabilmesinde belirleyici bir rol oynadılar. Bu, Irak'ta Kürt Amerikan stratejik ittifakının oluşmasına yolaçtı.

Kürdistan federe bölgesinin kurulması 2003'te Sadam rejiminin yıkılmasının ardından kabul edilen Irak anayasasıyla ülkede federatif bir sistem kuruldu ve Irak'ın kuzeyinde 1991'den beri Kürtler tarafından 'de facto' yönetilen topraklar üzerinde resmi bir federe devlet ilan edildi. Bu, Türkiyeyi büyük ölçüde rahatsız etti. Türkiye hükümetleri yeni Irak devletini, anayasasını tanımalarına rağmen, onun federe statüye hukukilik kazandıran maddelerine ilginç bir biçimde şerh koyduğunu ima eden resmi açıklamalar yaptılar, ya da fiili tutumlar takındılar.

Başta sünni Araplar ve bir kısım Türkmenler olmak üzere kimi kesimlerin daha anayasa halkoymasında oylanırken şart koştuğu anayasa değişikliği görüşmelerine bel bağlandı, ileride yapılacak anayasal değişikliklerin federe statüyü sınırlandıracağı umudu taşındı.

Türkiye geniş yetkilere sahip federe bir statüyü bağımsız bir Kürdistan'ın ön adımı olarak değerlendirdi ve bunu 'ulusun birliğine, vatanın ve devletin bölünmez bütünlüğüne' karşı bir tehdit olarak gördü.

Türkiye bu kaygıyla Sadam rejiminin devrilmesinden sonra kendisine doğudan gelecek tehdit algısı sıralamasında bir değişiklik yaptı. 2007 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri'nin (TSK) tehdit sıralaması bugünün Türk Genelkurmay Başkanı, dönemin Kara kuvvetleri Komutanı Orgeneral İlker Başbuğ tarafından şöyle belirlendi:

- 1- Irak'ın kuzeyinde bağımsız bir Kürt devleti kurulması
- 2- Kerkük'ün Irak'ın kuzeyindeki federe oluşuma bağlanması
- 3- PKK

Orgeneral Başbuğ, 24 Eylül 2007'de Kara Harp Okulu'nun açılış törenindeki konuşmasında 'Türkiye'nin PKK'ye karşı yürüt-

Türkiye geniş yetkilere sahip federe bir statüyü bağımsız bir Kürdistan'ın ön adımı olarak değerlendirdi ve bunu 'ulusun birliğine, vatanın ve devletin bölünmez bütünlüğüne' karşı bir tehdit olarak gördü

mekte olduğu mücadeleyi Irak'taki gelişmelerden ve oluşumlardan soyutlamanın mümkün olmadığını' belirtterek PKK sorununu resmen federe statü ve Kerkük sorunuyla bağlantılandırdı ve şöyle dedi:

"... Irak'ın kuzeyinde meydana gelen gelişmeler ve olabilecek durumlar, Türkiye'nin geleceğini ve güvenliğini tehdit edebilecek boyutlara ulaşma yolunda oldukça mesafe almıştır... Irak'ın kuzeyindeki oluşum ve gelişmelerin bu bölgedeki Kürtlere tarihte hiç olmadığı kadar siyasal, hukuki, askeri ve psikolojik güç kazandırdığı da diğer bir gerçektir. Ayrıca bu durumun vatandaşlarımızın bir kısmı üzerinde yeni bir aidiyet modeli yaratabileceğine de dikkat edilmelidir..."

Başka bir yerde Başbuğ şöyle dedi:

"Irak'ın konfederatif yapıya doğru hızla ilerlediğini görüyor, bundan duyduğumuz rahatsızlıklarımızı ifade ediyoruz. Irak'ın kuzeyinde oluşabilecek federatif bir devlet Türkiye için büyük risk oluşturacaktır. Irak'ta parçalanma çok daha büyük ihtimalle ve Irak'ın kuzeyinde oluşabilecek bir bağımsız devlet gerçekten yalnız siyasi boyutuyla değil, güvenlik boyutuyla da Türkiye Cumhuriyeti için birinci derecede risk oluşturur. Hem siyasi, hem askeri, hem de psikolojik boyutu vardır. Türkiye'nin dikkatle bakması gereken yer Kuzey Irak'taki oluşumlardır."

...

"Irak'taki soydaşlarımızın Türkmenler'in durumu ve bir iç savaşta çatışan taraflardan birisi haline gelmesi ise, Türkiye açısından çok ciddi bir durumun ortaya çıkmasına neden olabilir..."

"Türkiye'nin bütün bu sorunları en iyi şekilde yönetebilmesi için, siyasi karar alıcılar, devletin ilgili kurum ve kuruluşları ile kamuoyunun bu sorunların Türkiye'ye etkileri konusunda görüş birliğine sahip olmaları gerekir..."

Belki Türkiye'nin, bulunulan şartlarda, tek başına Irak'taki gelişmelere yön verebilecek güce sahip olmadığı söylenebilir; ancak Türkiye'nin gelişmeleri engelleyebilecek, maliyetlerini arttırabilecek bir güce sahip olmadığı da söylenemez... ABD, Türkiye'nin desteğini almayan bir çözümün, Irak için kalıcı bir çözüm olmayaca-

ğını.. anlamalı ve görmelidir."

Türkiye açıktan açığa bizim görüşlerimizi dikkate almayan bir çözümü başklarına da yedirmeyiz anlamına gelen Iraka dolaylı ya da direkt müdahale ve istikrarsızlaştırma politikasını ortaya koydu.

Amerika'nın Iraka karşı savaş açması, onun NATO'daki en güçlü ikinci orduya sahip stratejik müttefikinin 1 Mart Tezkeresini redetmesi, rejimin yıkılmasıyla Federe Kürdistan devletinin kurulması bunun anyasal bir güvenceyle Kerkük'ü de kendi idaresine katma isteği, karşılıklı Türk-Amerikan ilişkilerini dibe vurdurdu. En büyük Amerikan hayranı Türk toplumu dünyada Amerikadan en çok nefret eden halklar arasına katıldı. Irak'taki Kürt sorununda kendi politikasını benimsemiyor ve Kürtleri stratejik müttefik olarak görüyor diye Türkiye Amerika'ya büyük bir düşmanlık yaptı. Başta askerler olmak üzere Türkiye'de önemli bir kesim hep Amerika'nın bağımsız bir Kürt devleti kuracağını öne sürdü.

Amerika da ilk başta Türkiye'ye kızgın davrandı, ancak birbirlerinin önemini bilen iki ülke yöneticileri sabırla kırgınlık ve kızgınlıkları gidermek, ülkeler arasındaki işbirliğini yeniden üst düzeye çıkarmak için büyük çaba sarfettiler. Amerika Irak politikalarında zorlanınca, hele hele Afganistan'da büyük yenilgi tehlikesi belirince yakınlaşma hızlandı.

Türkiye Amerika'nın Irak'a ilişkin insani istemlerine yanıt verdi. Komşu bir ülke olarak Irak'la ekonomik ve ticari ilişkilere geçti. Bu, özellikle Kürdistan bölgesinde yaygınlaştı.

Amerika da Türkiye'nin özellikle Kerkükle ilgili hassasiyetlerini dikkate aldı, Kürtlerle Türkiye arasındaki yakınlaşmayı teşvik etti. Fakat Türkiye ne kendi içinde ne de Bölgesel Yönetimle ilişkilerde yumuşadı. Başta, Ak Parti hükümeti ile askerler bu konuda aynı politikayı izlediler. Ancak 2005'ten itibaren yavaş yavaş da olsa hükümet hiç olmazsa taktiksel düzeyde farklı tavırlar geliştirmeye başladı. Aslında Avrupa Birliği'ne üyelik süreci de onu hem Kürt sorunu, hem da askerlerin ülke yönetimindeki rolü konusunda farklı uygulamalara gitmeye zorladı. Her şeye rağmen

Kürtler Türk ordusunun Türkiye Irak sınırına 250 bin kişilik bir asker yığmalarını da aslında PKK'ye değil, kendilerine karşı bir tehdid amacıyla konuşlandırıldığına inandılar

askerler 2007 ortalarına kadar kontrolü elinde tutmayı ve Kürt sorunu konusunda askeri politikayı uygulatmayı başardı.

Aslında Kürdistan Bölgesi Yöneticileri Türkiye tarafından tanınmayı ve resmi düzeyde işbirliğini geliştirmeyi istiyorlardı. Özellikle ekonomik işbirliğinde, karşılıklı ticarete ülkenin yeniden inşa edilmesindeki müteahhitlik hizmetlerinde Türkiye'ye büyük bir pay verildi. Askerlerin engelleme ve giden firmaları kontrol altında tutma politikalarına rağmen Irak'la ekonomik işbirliği hacmi artarak en son 5 milyar doları aştı ve bunun 4/5'i Kürdistan'laydı.

Buna rağmen Kürtler Türkiye'nin siyasi ve diplomatik düzeydeki redediciliğini, hatta sertleşme siyasetini kaldıramadı. Kürdistan Bölge başkanı Mesut Barzani defalarca Türkiye'nin Sadam'ın yıkılmasından sonra kendilerine karşı takındığı düşmanca tavrı bir türlü anlayamadığını, iki taraf arasındaki ilişkilerin ABD-Irak savaşından önce iyi olduğunu, kendilerinin bunu her zaman devam ettirmek istediklerini, ancak Türkiye'nin eski tutumundan tamamiyle farklı bir politika izlediğini belirtti.

Kürtler açık belirtmeseler de Türk ordusunun Türkiye Irak sınırına 250 bin kişilik bir asker yığmalarını da aslında PKK'ye değil, kendilerine karşı bir tehdit amacıyla konuşlandırıldığına inandılar. PKK'nin 2004'te yeniden silahlı eyleme başlamasını da kuşkuyla karşıladılar ve bunun Türk ordusuna sınırda asker tutmasına, zaman zaman askerlin sınırı aşarak kendi topraklarına girmesine bir bahane olarak gördüler. Aslında Kürtlerin bu kuşkuları 1999'da PKK başkanı Abdullah Öcalan'ın yakalanmasından beri vardı. Çünkü Abdullah Öcalan yakalandıktan sonra silahlı mücadele döneminin bittiğini söylemiş olmasına, bu politika PKK konferanslarında onaylanmasına ve hatta PKK kendisini feshetmesine rağmen gerilla güçleri dağılmamış, Türkiye'nin içinden geri çekilerek Irak tarafındaki dağlarda mevzilenmişti. Silahlı mücadele döneminin sona erdiği bildirildiğine göre bunlar demek ki günün birinde başka bir amaç için kullanılacaktır. Kürdistan Bölgesi bu kuşkuyla yaşıyordu. Nitekim Irak 'avaşı ve Federe Kürt bölgesinin kurulmasının ardından 2004'te

PKK'nin silahlı varlığı öne sürülerek Amerika ile Irak'ın kendi görevlerini yapmadıkları öyleyse Türkiyenin sınır ötesi operasyonlarla bu duruma son vermesinin gerekli olduğu ısrarla belirtildi.

kimi idialara göre doğrudan İmralı'dan Öcalan'ın talimatıyla yeniden savaş kararı alındı. Kürtler Türk askerlerinin İmralı'da Öcalani buna zorlamış olabileceğinden hep kuşkuландılar, ama bunu resmen dillendirmediler.

Savaş 2004-2007 dönemi boyunca yağun yaşandı. Türkiye'de buna paralel olarak çok saldırgan bir anti Amerikan ve anti Kürt kampanya yükseltildi. Kerkük'ün Irak anayasasının 140 maddesine göre çözülmesine karşı çıkıldı, bu konuda tehditler savruldu. Bölgesel Yönetimin tanınması ve onunla resmi ilişkilerin kurulması rededildi. PKK'nin silahlı varlığı öne sürülerek Amerika ile Irak'ın kendi görevlerini yapmadıkları ya da yapamadıkları, öyleyse Türkiyenin sınır ötesi operasyonlarla bu duruma son vermesinin gerekli olduğu ısrarla belirtildi.

Amerika ve Irak tabi bu arada bölgesel yönetim Türkiye'nin sınır ötesi kara operasyonlarına girişmesine kesin karşı çıktılar, ama üçlü-dörtlü güvenlik komisyonlarıyla, PKK'nin lojistik desteğinin kesilmesi ve anlık istihbarat bilgilerinin verilmesiyle Türkiye'nin idaalara cevap vermeye çalıştılar. Türkiye yatışmadı, Kürtler ise bunu Türkiye'nin Kürdistan'ın en azından sınır kuşağını işgal niyetinin belirtisi olarak gördüler. Amerika sınır dışı operasyon girişiminin Kürtlerle Türkiye arasında bir savaşın çıkması anlamına geleceğini ve bunun, Irak'ın tek çatısmasız istikrarlı bölgesinin sonu belirsiz karışıklıklar içine girmesi anlamına geldiğini bildiği için Türkiye'nin niyetlerine karşı durdu.

21 Kasım 2007'de Oramar (Dağlıca) Taburuna silahlı bir PKK saldırısı oldu 15 asker öldürüldü 8 asker de kaçırıldı. Ordu bunu bahane ederek 'sıcak takip hakkı' iddiasıyla Kürdistan'a asker geçirmeyi istedi. O dönemde başbakanın danışmanı olan Ahmet Davutoğlu Dışişleri bakanı olduktan sonra gazetecilerle yaptığı bir görüşmede bu kritik dönemde çıkacak muhtemel bir kaos ortamını engellemek üzere derhal Bağdat'a uçtuğunu ve görüşmelerin ardından bir savaşın önüne geçildiğini belirtti. Bakana göre Türkiye ile Kürdistan Bölgesel yönetimi arasındaki gerginlik de o günden bu yana yatışma yönünde evrilip

en sonunda 30 Ekim 2009'da Erbil ziyaretiyle gündeme gelen diplomatik ilişkilere kadar gelişti. Gerçi arada iki önemli askeri müdahale daha oldu. Aktütün Karakolu'na PKK baskını ve nisan 2008'de Irak Kürdistanı'na karadan ve havadan yapılan, Bölgesel Kürdistan Yönetimi'ni alarma geçiren, ancak Amerika'nın Türkiye'ye kesin ve açık müdahalesiye bir hafta içinde yarıda kesilen sınır ötesi operasyon...

Türk basınında, Ergenekon Davası nedeniyle Dağlıca ve Aktütün baskınlarının ordunun gözyumması, önlem almaması ve hatta karşı tarafa bilgi sızdırılmasıyla gerçekleştirildiği, amacının da Türkiye içinde kamuoyunda gergin bir hava yaratmak ve sınır ötesi askeri harekete ortam hazırlamak olduğu idia edildi.

Fakat bunlara rağmen militarist hat giderek zayıfladı, Türkiye ile Kürdistan Bölgesel Yönetimi arasındaki ilişkiler diyalog temelinde gelişme göstererek diplomasi giderek kendisine daha geniş yer edindi. En sonunda 30 Ekim 2009'da Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve dış ticaretten sorumlu Devlet Başkanı Zafer Çağlayan'la birlikte 70 kişilik bir heyetin Erbil'i ziyaretiyle yepyeni bir aşamaya gelindi.

Erbil ziyaretinin önemi

30 Ekim'de Davutoğlu, Beyaz Köşk'te Bölgesel Yönetim Başkanı Mesud Barzani ile bir araya gelirken, bakan Çağlayan, "ehit Saad Konferans Salonu'na giderek burada Türk, Kürt ve Iraklı işadamlarının iştirak ettiği iş forumuna katıldı.

Heyetlerarası görüşmelerin ardından ortak basın toplantısında konuşan Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Barzani ile ortak bir vizyonu paylaştıklarını belirterek, Ortadoğu'yu Araplar, Kürtler ve Türklerin yeniden birlikte inşa etmesinin ve cesaretli adımlar atılmasının vakti geldiğini söyledi. Davutoğlu, Erbil'de bir başkonsolosluk açma kararı verdiklerini ve bu konsolosluğun mümkün olan en kısa zamanda açılmasını istediklerini dile getirdi. "Kendimizi evimizde hissettik. Ortadoğu'yu hep birlikte inşa edeceğiz. Biz Irak'ta etnik gruplar arasında ayırım yapmıyoruz. Türk, Kürt, Arap hepsi bizim için aynı." diyen Bakan, teröre karşı gerekli adımların atılmasının da tam zamanı olduğunu vurguladı. "Burada terör

Irakta şii Araplar İran'la, sunni Araplar da etraflarındaki Arap devletleriyle güç bulurlarken Kürtlerin ise bir komşu dayanakları, Kürt sorununu çözmüş, kendi Kürtleriyle barışmış bir Türkiye olabilir

varsa Türkiye’de de terör var. Artık insanlarımız Basra’dan Edirne’ye kadar rahat ve sorunsuz seyahat edebilsin. Dağlar bizi ayıramaz, birleştirir.” diye ekledi.

Erbil’i çok gelişmiş bulunduğunu ifade eden Davutoğlu, “Hep birlikte Erbil’in daha da gelişmesi için katkı sağlayabiliriz. Bu, Irak ile Türkiye arasında köprü olacak. Biz Irak’ın Avrupa Birliği’ne açılan kapısıyız. Erbil de bizim Basra’ya açılan kapımız.” ifadelerini kullandı.

Ziyaretin çok önemli olduğuna değinen Kürdistan Bölgesi Başkanı Mesud Barzani de “Bu ziyaret ve Erbil’de Türkiye başkonsolosluğu açma kararı bölge için çok büyük bir gelişme olacak.” dedi. Ortadoğu’nun hassas bir süreçten geçtiğini vurgulayan Kürt lider, “Barış için Türkiye’nin Ortadoğu’da önemli bir rolü var. Türkiye ile ilişkileri çok iyi görüyoruz. Kürt bölgesi Türkiye ile ilişkilerde köprü görevi yürütüyor.” diye ekledi.

Türkiye’de yapılmakta olan demokratik açılım konusuna da değinen Barzani, şöyle konuştu: “Demokratik açılım için attığı adımlardan dolayı Başbakan Erdoğan’ı kutluyor ve Türkiye’ye tebriklerimi iletiyorum. Biz şiddeti desteklemiyoruz. Demokratik açılım, sorunu çözmeye yönelik. Çıkarlar için atılan adımları destekliyoruz. İnşallah sorunlar sona erer, Türk ve Kürt kardeşlerimizin kanı akmaz.” Mesud Barzani, görüşmelerin çok kardeşçe ve olumlu geçtiğini de belirtti. (Türk gazetelerinden derlemeler)

Çok yönlü ve uzun perspektifli düşünüldüğünde, hernekadar yeni ilişkiler dönemin başında, her şey aydınlanmamış ve sürecin komponentleri yerliyerine oturmamış ise de görüşmenin boyutuna, tarafların açıklamalarına ve perspektiflerine bakıldığında bunun yani bir dönemin başlangıcı olduğu kesindir. Kürtler bunun önemini, ondan duydukları heyecanı hiç gizlemiyorlar, süreci geliştirmenin ağır yükünü de omuzlamaya istekli görünüyorlar. Onlar bu süreci her iki tarafın çıkarları, toplumlarının özgürlük, refah ve mutlulukları için görüyorlar. Kürtler Türkiye’ye işbirliği için büyük fırsatlar ülkesi olarak bakıyorlar. Türkiye’yle geçimsizliğin onların Iraktaki rollerinin de küçülteceğini düşünüyorlar.

Irakta şii Araplar İran’la, sunni Araplar da etraflarındaki Arap devletleriyle güç bulurlarken Kürtlerin ise olsa olsa bu anlamda bir komşu dayanakları, Kürt sorununu çözmüş, kendi Kürtleriyle barışmış bir Türkiye olabilir.

Türkiye’yle yakınlaşma onları Türkmenlerle de daha çok yakınlaştıracak ve Irak’taki rollerini yükseltecektir. Kürtler ayrıca Türkiye’ye dünyaya açılmanın kapısı, global ekonomiyle bütünleşmenin köprüsü olarak bakıyorlar. Bu noktada başta İran olmak üzere hiçbir komşu devlet dünya ekonomisiyle bütünleşmiş serbest pazar ekonomisine sahip Avrupa Birliği’yle müzakereye başlamış bir Türkiye’nin sunduğu olanakları sağlayamaz.

Irak’ta Kürtlerin nüfusu bütün ülke nüfusunun % 17-20’si olarak varsayılıyor. İç savaşta ve olağanüstü koşullardan kurtulmuş bir Irak’ta demokrasi deneyimsizliği gözönünde bulundurulursa Kürtler önümüzdeki dönemde salt nüfus oranlarıyla ağırlıklarını ülke yönetiminde bugün olduğu kadar hissettiremezler, hatta bugün elde ettikleri kazanımları yitirip bir ölçüde kenara itilmiş bir topluluk durumuna düşebilirler. Kürtler bunun önüne ancak nüfus varlıklarının yanına başka güç pozisyonlarını alarak geçebilirler. O da kısa dönemde Kürdistan bölgesinin hem ekonomi ve teknoloji, hem de eğitim ve kültür bakımından Irak’ın vazgeçilemeyecek en ileri dominant bölgesi haline gelmesiyle mümkün olabilir. Bu bir yerde İspanya’daki ileri Katalonya ya da İtalya’daki kuzey bölgesi gibi bir düzeye gelmekle olabilir. Ancak böylesi dominant bir bölge durumuna gelerek Kürtler nüfus oranlarının düşüklüğüne rağmen Irak’ta asli bir rol oynamaya devam edebilirler.

Öyleyse ileri ekonomiye sahip kalkınmış ve global dünyayla bütünleşmiş bir bölge yaratmak aslında Kürtler açısından hayati bir sorundur. Bu stratejik hedefe varmayı da dışilişkiler açısından sağlayabilecek ülkelerin başında Türkiye gelir. Sadece bu anlamda bile Türkiye’yle işbirliği Kürdistan Bölgesi açısından stratejik bir öneme sahiptir. Biri federe, diğeri bağımsız bir devlet olsa da, bunlar ortak sınırlara sahip iki komşudurlar.

**Gazeteci-yazar*

Erbil’i çok gelişmiş bulunduğunu ifade eden Davutoğlu, “Hep birlikte Erbil’in daha da gelişmesi için katkı sağlayabiliriz. Bu, Irak ile Türkiye arasında köprü olacak

Hewlêr ve Whashi

KLASİK BİR İLİŞKİDEN STRATEJİK

Şirwan Hamid*

Amerikanın her devletle stratejik ilişkisi farklı zamanlarda, farklı yollarla ve farklı etmenlerle belirli bir dönemde ortaya çıkmıştır. Stratejik ilişkilerin oluşum tarzı diğer ilişkilerden farklı olarak, stratejik bir temel üzerine kurulur. Bu husus ilişkileri, önem bakımından birbirinden ayırır.

Bölgede üç farklı örnek

Örneğin Avrupa kıtasında Türkiye ve Amerika'nın stratejik ortaklığı soğuk savaş dönemine uzanıyor. Türkiye'nin jeostratejik ve jeopolitik konumu Amerika'yla stratejik ilişkilerin temelini oluşturuyordu. Aynı şekilde Amerika'nın Arap dünyası ile stratejik ortaklığında

Mısır önemli bir etkendi. O dönem Enver Sadat Mısır devlet başkanı olmuş ve yüzünü Amerika'ya çevirmişti. Enver Sadat Kudüs ziyareti Amerika ile halen devam eden stratejik ilişkinin başlangıcıdır. Güvenliğin sağlanması, İsrail'in güvenliği, Mısır'ın öncülüğünde siyasal İslam'ın başlangıcı sayılan Exwan El-Müslimin'in durdurulması; Arap dünyasının Amerika ile olan stratejik ilişkinin mayasını oluşturuyor.

Asya'nın genelinde ve özelde Pakistan'da durum farklı bir biçimde cereyan ediyor. Pakistan'ın Çin, İran ve Hindistan'a yakınlığı, yine Pakistan'ın Afganistan siyasetindeki etkisi ve stratejik konumu

ngton

ORTAKLIĞA DOĞRU

Amerika için Afganistan'daki sorunlardan kurtulmanın çıkış kapısı olmuş ve aynı zamanda teröre karşı savaşta ortak siyaset Amerika ve Pakistan'ın böyle ortaklığa gitmelerinin temel hususlarıdır. Stratejik ilişkinin oluşmasında coğrafik ve jeopolitik konum, güvenlik, terörle savaş temel faktörlerdir. Ki yukarıdaki Amerika'nın üç ülkeyle olan stratejik otaklığında bu etmenlerden bahsettik. Amerika ile diğer ülkelerin kaderini birbirine bağlayan etmenler fakat devletsiz bir millet olan Kürtler Irakta hangi faktörlere göre Whashington'la stratejik ortaklığa gidebilir? Demokratlar duruma nasıl bakıyorlar?

Böyle bir dönemde Kürtler için her zamankinden daha fazla Amerika ile stratejik bir ilişki kurma zemini var. Bu ilişkinin zemini için birkaç farklı etmen var. Böyle bir ilişkinin gelişmesini bu etmenler sağlamamışsa bile bir zemin hazırlamıştır. Bu dönemde böyle bir ilişkinin sorumluluğunu üslenme Iraktaki diğer taraflara göre Kürtler için o kadar ağır ve zorlu sayılmaz.

Eğer Kürtler Amerika ile stratejik bir ilişki geliştirebilirse, bu Orta Doğudaki bir ülkede stratejik bir ilişki kurabilen ilk bölge olur.

Her ne kadar demokratların ve Obama'nın himayesindeki Amerika yönetimi; dün-

Eğer Kürtler Amerika ile stratejik bir ilişki geliştirebilirse, bu Orta Doğudaki bir ülkede stratejik bir ilişki kurabilen ilk bölge olur

yada demokrasi ve barış sloganını şiar yapsa da, Irak'ın geneli ve özellikle Kürt meselesi için farklı bir anlayış var. Obama başa geldiğinde Amerika'nın bir çok yöneticisi bölgeyi ziyaret ettiler. Eylül Devriminin sonlanmasında payları olan ve bunun sonuçlarını ayrıntılı bir şekilde bilen bazı Amerikalı yetkililer şimdilerde de Amerika siyasetinde yerlerini almaktadırlar. Bazı gazeteciler açık ve sade bir şekilde Whashington ve Hewlâr arasındaki ilişkileri realiteye ters gördüklerini belirtiyorlar. Fakat bu belirleme bile Amerika ile Kürdistan Bölgesi arasındaki ilişkinin en iyi dönem ve zamanda olduğu, gerçeğini göz ardı edemez.

Zayıf ve güçsüz ilişkilerde üç dönem

Bu konuya önem veren kişiler ve tarihçilere göre Kürt ve Amerika ilişkileri 20. yy'da üç döneme ayrılır. Birinci dönem, Birinci Dünya Savaşıyla başlıyor ki o dönemin Amerikan Başkanı Wilson devletsiz uluslara destek için 14 maddelik bir

Iraktaki terör ve şiddet taraftarları Amerika'nın çıkarlarına saldırdığı gibi Kürdistan Bölgesi'nin güvenliği ve çıkarları üzerinde tehdit unsurudurlar

bildiri yayınladı. İkinci dönem 1972deki soğuk savaş zamanlarında başlar. Üçüncü dönem ise 1991'deki Körfez Savaşı ile başlar. Birinci dönemde açıkça belli ki amaç Osmanlı'nın himayesindeki azınlıkların ve devletsiz ulusların rızasını almaktır. Şüphesiz ikinci dönemde amaç soğuk savaşta Sovyet Bloğuna karşı olan cepheyi güçlendirmektir. Üçüncü dönemde 2003 ile birlikte zirveye ulaşıyor. Burada amaç Saddam'ı zayıflatmak ve Irak'ın özgürleşmesinden sonraki süreçte ise siyasal ve ekonomik olarak Irak'ı tekrar yapılandırmaktır.

2003'ten sonraki dönem her iki tarafın ilişkilerin açısında en önemli tarihsel süreci oluşturuyor. Bazı faktörler göz önüne bulundurulduğunda, bu dönemin stratejik ortaklığın mayasını oluşturduğu görülecektir.

Tarihsel arka planın dışında, stratejik ilişkinin sütunlarını oluşturan ortak çıkar ve zarar ölçüleri her iki taraf için bağlayıcıdır. Kürtler ve Amerikalılar arasında

ortak çıkar ve zarar söz konusu. Her iki tarafında çıkarı demokratik bir Irak yönetiminin oluşumunda vardır. Irak'ı diktatörlük sisteminden demokratik bir Irak'a evirme Amerikalılara kazanç sağladığı gibi Kürtlere de kazanç sağlamıştır. Bu anlamda yeni Irak siyasetinde bir karakter olmanın dışında başka bir amaç yoktur; ekonomikselsel olarak da her tarafın çıkarları uyuyor, Amerika'nın bir çok şirketi güvenli Kürt bölgesinde. Kürtlerin daha çok istihdama, yapılanmaya ve Amerikalıların deneyimlerinden her anlamda yararlanmaya ihtiyaçları vardır. Güvenlik ve askeri açıdan Amerika teröre karşı savaşın öncülüğünü yapıyor ve Kürtler de bu cephenin figüranlarıdır.

Akılci siyasetin uygulanışı

O kadar çok ortak zararlar var ki her tarafı birbirine bağlayan. Iraktaki siyasal sürecin başarılmaması Kürtler ve Amerikalılar için zarardır. Iraktaki terör ve şiddet taraftarları Amerika'nın çıkarlarına

Stratejik ilişkinin oluşmasında coğrafik ve jeopolitik konum, güvenlik, terörle savaş temel faktörlerdir

saldırdığı gibi aynı zamanda Kürdistan Bölgesinin güvenliği ve çıkarları üzerinde tehdit unsuru dururlar. Kürdistan Bölgesini karıştırma, huzurunu bozma, Irak'ın genelini de olumsuz etkiler. Bu durum her iki tarafın zararına olur.

Gelecekte her iki tarafın arasındaki ilişkilerin daha da güçlenmesi için, Amerika ve Kürtlerin ilişkilendiği dönemler ve şu anda var olan dönem kıyaslanmalı işte o zaman görülecektir ki çok fark var. Stratejik bir planla, akılcı bir siyasetle yürünmelidir.

Stratejik ilişki planında uzun vadeli ve kısa vadeli planlar olmalı. Gelecek 10 ya da 15 yıllı okuyabilecek uzun vadeli planlar yapılmalı; kısa vadeli planlar ise en 5 yıllın realitesi iyi okunarak geliştirilmeli. Uzun ve kısa vadeli, stratejik planın her iki durumunda da iç ve dış değişimler gözden kaçmamalı.

**Yazar ve gazetecidir. Kurdistanî Nwê gazetesi-nin siyasal analiz bölümünde yazmaktadır.*

Irak Genel Seçimlerinde Kürtlerin 62 K rs  Alması Bekleniyor

Mart Ayında Yapılacak Irak Genel
Seçimleri alışmaları Son Hızıyla Devam Ediyor

Firat Kelelki

Diyalog - Hewlêr:

7 Mart 2010 tarihinde Irak genel seçimlerin yapılması bekleniyor. Irak Parlamentosu'nun 325 kürsüsü için 296 siyasi oluşum yarışacak. Irak Bağımsız Yüksek Seçim Kurulu seçimlerin başarıyla sonuçlanması için 350 bin eleman tayin etmiş bulunmakta ve bunlar 52 bin oy verme merkezinde görev yapacaklar. Ayrıca 18 yılını doldurmasına bir kaç ay kalmış olsa bile, 1992 yılında doğan tüm vatandaşların da oy kullanması bekleniyor.

Irak Yüksek Seçim Komisyonu Başkanı Ferec Heyderi, seçim propagandasının aday isimlerinin duyurulmasından sonra başlayacağını belirterek, yurt dışında ve komşu ülkelerde ikamet eden Irak vatandaşlarının o ülkelerde oy kullanabilmeleri için şimdiye kadar sadece Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin onayını almadıklarını söyledi.

Kamuya açık alanlarda afişler asılmayacak

Heyderi, seçim hazırlıkları için komisyon çalışmalarının devam ettiğini ve 7 Mart 2010 tarihine kadar çalışmaların tamamlanacağından hiç kuşku olmadığını söyledi. Kamuya açık alanlarda pankart, afiş ve posterlerin asılmasının yasaklandığını da belirten Heyderi; "Uyarılara uymayan listeler, ağır bir şekilde cezalandırılacaktır. Ayrıca seçim sonrası tüm listelerin kendi afişlerini astıkları yerlerden toplamaları gerekir, aksi takdirde komisyon tarafından red edileceklerdir" dedi.

Kendi ülkelerinde ikamet eden Iraklı mültecilerin oy vermelerini kabul eden ülker hakkında da bilgi veren Heyderi şunları söyledi: "Şu ana kadar kendilerinden onay aldığımız ülkeler; Kanada, İsveç, Almanya, Hollanda, Avusturya, Amerika, Ürdün, Suriye ve İran'dan ibarettir. Aynı zamanda Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin de onayı daha bize ulaşmış değil."

Adalet ve Soruşturma Komitesi tarafından seçimlerden uzaklaştırılan 14 siyasi oluşum hakkında ise Heyderi: "Komisyonumuz 6 bin 539 kişiden oluşan adaylar

Seçim sonrası tüm listelerin kendi afişlerini astıkları yerlerden toplamaları gerekir, aksi takdirde komisyon tarafından red edilecekler

listesini İçişleri, Milli Güvenlik, Eğitim ve Yüksek Öğretim bakanlıklarına göndermiş bulunmakta, ancak bizlere daha bir yanıt gelmiş değil” diye konuştu.

Kürtler 5 ayrı siyasi oluşumla katılıyor

Kürtler ise 5 ayrı siyasi oluşumla seçimlere katılıyor; Kürdistan İttifak Listesi, Goran Listesi, Kurdistan İslami Birliği, Komele, İslami Hareket. Bu konuda Kürdistan İttifak Listesi Sözcüsü Sirwan Zehawi, Irak genel seçimlerinde 325 kürsüden Kürtlerin 62 kürsü alabileceği tahmininin de bulundu. Sunni grupların yoğun katılımına dikkat çeken Zehawi: “Bu durum Şii grupları da etkileyeceği gibi, Kürtlerin var olan sayıyı elde etmeleri de oldukça güç görülüyor” değerlendirmesinde bulundu.

Kürtler diğer seçimde ağırlıklarını ortaya koyarak parlamentonun 275 kürsüsünden iki liste ile Kürdistan İttifak Listesi (53) ve Kurdistan İslami Birliği Listesi (5) olarak yüzde 25.5 oranla toplam 58 kürsüyü alabildiler. Zehawi bu oranın yüzde 19.07’ye düşmesini beklerken şunları söyledi: “Kürdistan Bölgesi’nin üç şehrine yani Hewlêr, Süleymaniyê ve Dihok kentlerine ayrılan kürsü sayısı 43, ayrıca Kerkük 6, Diyale 3, Salahaddin 1 ve Musul’da da 9 kürsü alabiliriz, bunları topladığımızda 325 kürsüden 62 kürsüye sahip olmuş oluruz.”

Rudawnet Sitesine (www.rudaw.net) konuşan Kurdistan Demokrat Partisi Seçim Ofisi Başkanı Cafer Êminki ise, Kürtlerin Irak genel seçimlerinde 56 ile 60 kürsü alabilecekleri tahmininde bulundu. Kürdistan İttifak Listesi’nden Irak Parlamentosu üyesi Ala Talabani ise endişesini dile getirerek, Kerkük’teki kürsüleri elde etmek için Kürtlerin şimdiye kadar ciddi bir anlaşma ya da planlarının olduğuna inanmadığını söyledi.

Şeffaf ve demokratik seçim arzusu

Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani de, şeffaf ve demokratik bir seçimin yapılması için herkesin çaba göstermesi gerektiğinin altını çizdi ve ekledi: “Bölgede demokratik açıdan Irak’ın örnek olabilmesi için seçimlere katılımın yoğun olması oldukça önemlidir.”

Mülteciler seçimlerden iki gün önce oy kullanacak

Yurt dışında bulunan Iraklıların oy kullanma işlemleri hakkında bilgi veren, Irak Yüksek Seçim Kurulu Üyesi Serdar Abdulkerim ise, komisyonun almış olduğu karar gereğince seçimlerden iki gün önce yurt dışında bulunan Iraklı mültecilerin buldukları ülkelerde oy kullanacaklarını duyurdu. Abdulkerim, ayrıca önümüzdeki günlerde komisyonun 23 ülkede oy kullanacak olan Iraklılar için Hewlêr kentinde özel bir ofis açacağını da söyledi. Öte yandan Irak Yurtsever Hareketi Genel Başkanı Salih Mutleg, Iraklı tüm siyasi güçlere çağrıda bulunarak, komisyonun icraatlarından dolayı yurt dışında bulunan Iraklı mültecilerin oy kullanmalarının güçleştiğini iddia etti. Tewafuq Listesinden Irak Parlamentosu üyesi Reşid Ezawi de komisyondan mülteciler için

gereken kolaylıkları sağlamasını istedi.

Mülteciler temsilcilere değil listelere oy verir

Yurt dışında bulunan mültecilerin daha çok kimlere ya da hangi listele oy vereceği konusunda ise, Irak Parlamento Üyesi Pale Bawani, mültecilerin listeler içinde yer alan temsilcilere değil listelere oy verecekleri için Irak Yüksek Seçim Kuruluna büyük görevler düştüğünü ve komisyonun teknik işlerden sorumlu olduğunu vurguladı. Adayların açık liste ile yarışacaklarını hatırlatan Kurdistan İttifakı Listesi üyesi Bawani; "Oy kullananlar ister listeye yada isme oy verebilir, ayrıca listelerin aday sayısı şehirlere ayrılan kürsüleri geçmemesi gerekir" dedi.

Yabancı gözlemcilere çağrı

Bu arada Irak Yüksek Seçim Kurulu Başkanı Ferec Heyderi,

Mart ayında yapılacak olan Irak genel seçimlerinde hazır bulunmaları için çok sayıda yabancı gözlemciye davetiye gönderdiklerini duyurdu ve ekledi: "Kurulumuz, seçim gününde gözlemci olarak hazır bulunmaları için Jeem Carter ve yüz Avrupa Parlamentosu üyesine davetiye göndermiştir."

Kahire'deki Arap Birliği ise, Seçim Kurulu'nun isteği üzerine gözlemci ve yardımcı olmaları için Irak'a uzman bir ekip yollayacağını duyurdu. Arap Birliği, Irak'taki 31 Ocak 2009 tarihindeki İl Meclisi seçimlerine de gözlemci sıfatı ile katılmıştı ve seçimlerin çok iyi ve demokratik bir şekilde gerçekleştiğini belirtmişti.

Irak seçimleri ile beraber hiç bir referandum yapılmayacak

Irak Bağımsız Yüksek Seçim Kurulu, Irak genel seçimleri ile birlikte Irak Anayasası, Kurdistan Bölge Anayasası, Kürdistan Bölgesi il meclis seçimleri ve Kerkük'ü referanduma sunmayacak. Seçim Kurulu Üyesi Serdar Abdulkerim; "Şu ana kadar genel seçimle birlikte Irak Anayasası ve Kurdistan Bölge Anayasası'nın referanduma sunulmasına yönelik herhangi bir karar yoktur. Aynı zamanda Kurdistan Bölgesi il meclisi seçimleri de bu seçimlerle birlikte yapılmayacak" dedi.

Kerkük il meclisi seçimleri konusunda da Abdulkerim; "Şu anda Kerkük seçimleri ile ilgili herhangi bir yasanın çıkması için anlaşma yapılmış değil. Bundan dolayı Kerkük il meclisi seçimleri de Irak genel seçimleri ile birlikte yapılmayacak" diye konuştu.

Kurdistan Bölge Anayasası projesi geçen sene Kurdistan Parlamentosu tarafından onaylandı ve referanduma hazır bekliyor, ancak parlamentodaki bazı siyasi oluşumlar Kurdistan Anayasası'ndaki bazı maddelerinin yeniden düzeltilmesini istiyor. Bölgenin il meclisi seçimleri de yıl sonunda yapılması gerekiyor. Irak Anayasası'nda ise bazı maddelerde değişikliklerin yapılmasına rağmen daha tüm siyasi tarafların onayından geçmiş değil ve anlaşma sağlanmamıştır, bundan dolayı referanduma sunulmayacak.

Türkiye ve Irak Kurdistan'ının Ekonomik

Türkiye ve Kurdistan Bölgesi Arasındaki Yıllık Ekonomik Ticaret Hacmi, Türkiye

Çıkarları Birbirine Denk ve Yunanistan Arasındaki Ticaretin İki Katı

Diyalog - Hewlêr:

Kurdistan Bölgesi ve Türkiye arasındaki ticari alışveriş önemli ve kader belirleyici bir noktaya ulaşmıştır; Kurdistan Bölgesi'nde bulunan Türkiyeli şirketler 2003 yılından bu yana yaklaşık olarak 6 milyar dolar para kazanmışlar. Irak ve Kurdistan Bölgesi'nin ticari mallarının dörtte biri Türkiye'den geliyor.

Kurdistan Bölgesi'nde yaklaşık olarak 9700 şirket bulunmaktadır; bunlardan 1100ü yabancı şirketler olarak biliniyor, ki bunların yüzde 60'ı Türkiyelidir ve yıllık milyonlarca dolar kazanıyorlar. Ayrıca Kurdistan Bölgesi'nde yüzlerce Türkiyeli işadamı ve işçi onlarca istihdam ve meslek alanlarında iş yapmaktadırlar ve günde yüzlerce petrol taşıtı, gıda ve otomobil İbrahim Xelil (Habur) Sınır Kapısından Kurdistan Bölgesi'ne geçiyor; karşılığında Kerkük kuyularında çıkarılan milyonlarca bidon petrol Kurdistan'dan dünya limanlarına Türkiye'den geçiyor ve bir sürü para elektrik alınımı için Türkiye'deki iki elektrik üreticisi ve yakıt aktarımı şirketine akıyor. Bunun dışında gelecekte ortak çalışmalarda yer altı kaynakların hayali sermayesi de var. Bu kaynaklar petrol ve gazdır. Jeolojik verilere göre Irak Kurdistanında 45 milyar varil petrol yatağı ve 6000 milyar metre küp doğal gaz bulunmaktadır. Türkiye'nin günlük petrol tüketimi 500 bin varildir, aynı zamanda yıllık doğal gaz kullanımı 36 milyar metre küptür.

Kurdistan Bölgesi şimdiye kadar da sanayileşmesini gerçekleştirememiş; fakat gerçekleştirirse yılda en az 70 milyar metre küp doğal gaz Avrupa ve Dünya pazarlarına aktarabilir. Siyasi ekonomi uzmanlarına göre iki tarafın ortak hususlarından dolayı, eldeki istatistiksel veriler ışığında, "açılım" siyaseti yapıldığında, Hewlêr ve Ankara'nın gelecekteki ilişkileri açısında yarar ve kazanç sağlayacaktır.

Endüstri ve Ticaret Bakanlığında şirketlerin genel yönetimini sağlayan Perwin Nuri'nin belirttiğine göre, Türkiye'li şirketler sadece Duhok, Silêmanî ve Hewlêr'de 500'ün üzerinde ve bunların yüzde 60 Türktür. Bu şirketler; güvenlik, özel servis, petrol, gıda, elektrik, müteahhitlik, genel ticarete kadar birçok alana uzanıyor.

Ekonomi uzmanlarına göre Kurdistan Bölgesi ve Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik ilişkinin devam etmesi durumunda, iki tarafın gelecekte siyasi ve diplomatik anlamda yeni ve yapıcı bir dönemin başlamasını sağlayacaktır. Türkiye Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Ticaret Bakanı Zafer Çağlayan, Türkiye'nin Bağdat Büyük Elçisi Murat Özçelik ve danışman Ahmet Yağcı, Sanayi ve Ticaret Odaları Birliği temsilcileri, bir ordu Türk işadama ve sermayecileri; Kurdistan Bölgesi'ne ziyaretlerinde, serbest ticari ve endüstriyel bir bölge oluşturmak ve Hewlêr'de konsolosluk açmak istediklerini bildirdiler.

Bilimsel verilere göre 2003'ten bu yana, büyük petrol kontratlarının haricinde (petrol kazançlarının dışında), Türkiye şirketleri Kurdistan Bölgesi'nden 6 milyar dolar kazanmışlar.

Türkiye ve Irak Kurdistanı arasında yıllık ticaret hacminin 5 milyar dolar olması bekleniyor. Bu da, Yunanistan ile Türkiye arasındaki ekonomik, ticari hacmin iki katı anlamına geliyor. Türkiye'nin Irak'ın genelindeki ekonomik, ticari hacmi 7 milyar dolar bunun 5 milyar doları Kurdistan Bölgesi ile sürmekte.

Kurdistan Bölgesinde iş yapan Türkiyeli firmalar projelerini sunup, ihale aldıktan sonra yapacakların için yüzde 20 peşinatını alıyorlar. Türkiyeli şirketleri ve bazı yabancı şirketler de Kurdistan Bölgesi'ndeki ihale rekabetlerinde çoğu zaman yerli şirketleri geride bırakmaktadır. Ki çoğu zaman

yerli şirketler işlerini Türkiyeli şirketlerden daha kaliteli ve ucuz yapıyorlar ve bazen Türkiyeli şirketler projelerini yarıda bırakıp, aldıkları ödeneklerle kaçıyorlar. Ekonomi uzmanları bu durumu Kurdistan Bölgesi'nin Türkiye'ye siyasi ve ekonomik jesti olarak değerlendiriyorlar.

Kurdistan Bölgesi'deki yıllık ekonomik hareketlilik 25 milyar dolara yakındır. Dünyada bu ekonomik güce kapılarını kapatabilen ülke yok gibidir. Çoğu ülkelerde yerli şirketler dururken kolay kolay yabancı şirketlere proje, ihaleleri vermezler. Bundan dolayı gözlemciler göre, Kurdistan Bölgesi yabancı şirketler tarafından işgal edilmiştir. Kurdistan Bölge Hükümeti, Nêçirvan Barzani döneminde özel sektörü ilerletmek için teşvik çalışmaları yapmıştı. Burada amaç Kurdistan Bölgesi Halkı'nın yıllık gelirlerini daha da yükseltmektir.

Hewlêr Türk Firmalarının Merkezi

Haline Geliyor

Diyalog - Hewlêr:

Ekonomik ve yatırım açısından Türkiye'nin Kurdistan Bölgesi'ndeki varlığı önemli bir seviyeye gelmiş bulunmaktadır. Kurdistan Bölgesi ve Irak'ın ticari mallarının dörtte biri Türkiye'den gelmektedir. Kürdistan Bölgesi'ndeki Türk şirketleri, 2003 yılından bu yana yaklaşık olarak 6 milyar dolar para kazanmışlar. Kurdistan Ticaret Bakanlığı istatistiklerine göre, bölgede yabancı şirketlerin yüzde 60'ı Türkiyelidir ve yıllık milyarlarca dolar kazanıyorlar.

Ayrıca Türkiye'den gelen yüzlerce Türk-Kürt işçi ve elemanları da bölgenin değişik sanayi ve inşaat sektöründe çalışmaktadır. Günde yüzlerce tanker, gıda ve otomobil yüklü nakliyat araçları Habur Gümrük Kapısından Kurdistan Bölgesi tarafına giriş yapmaktadır. Buna karşılık günde milyonlarca varil ham petrol Kurdistan'nın Kerkük kuyularından Ceyhan Limanına gönderilmektedir. Aynı zamanda elektrik alımı için Türkiye'nin iki özel enerji ve akaryakıt nakil firmasına da hayali paralar ödenmektedir.

Endüstri ve Ticaret Bakanlığında şirketlerin genel yönetimini sağlayan Perwin Nuri'nin belirttiğine göre, Türkiyeli şirketler sadece Dihok, Silêmanî ve Hewlêr'de 500ün üzerinde ve bunların yüzde 60 Türktür. Bu şirketler; güvenlik, özel servis, petrol, gıda, elektrik, müteahhlik, genel ticarete kadar birçok alana uzanıyor.

Ekonomi uzmanlarına göre Kurdistan Bölgesi ve Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin devam etmesi durumunda, iki tarafın gelecekte siyasi ve diplomatik anlamda, yeni ve yapıcı bir dönemin başlamasını sağlayacaktır. Yatırım ve ekonomik alışverişin geliştirilmesi için Kurdistan Bölge Hükümeti tarafından uluslararası standartlara uygun hazırlanan 'Yatırım Yasası' çıkartıldı. Bu da uluslararası bir garanti olarak yabancı yatırımcıların bölgeye gelmesi, ekonomik ve ticari alışverişin gelişmesine vesile oldu.

Bu konuda Diyalog Dergisine konuşan Türkiyeli tüccar ve iş adamları, bölgede yatırım yapmaları için Türkiye'deki diğer sermayeci ve iş adamlarını Kurdistan Bölgesi'ne davet ediyorlar.

Daha fazala kaynaşmamız gerekir

Türkiyeli başka bir firmadan Erol Mehmet,

Türkiyeli iş adamı ve sermayecilerin Kurdistan Bölgesi'ndeki pazarları iyi değerlendirip umutla bakmalarını ümit ederken; "Daha fazla kaynaşmamız gerektiğine inanıyorum. Türkiyeli firmalar, daha güçlü bir şekilde kaliteli ve yeni ticari malları getirerek bölgedeki pazarlarda etkinliklerini korumaları gerekir. Buna karşılık kendilerine de gereken kolaylıkların sağlanması ve teşvik edici adımların atılması lazım. Şu anda Türkiye'deki gıda, sanayi, tekstil ve inşaat sektörü gibi alanlarda çalışan çok büyük firmalar, Kurdistan Bölgesi'nde şube açarak kendi alanlarında iş yapmayı düşünüyorlar. Böylesine bir çalışma da kuşkusuz tüm tarafların çıkarına olacaktır" dedi.

Bölgedeki yabancı yatırım

Sanayi ve yatırım alanlarında çalışan iş adamı Mueyyed Ali ise, Kurdistan Bölgesi ile Türkiye arasındaki ticari trafik hakkında düşüncelerini şöyle dile getiriyor: "Bölgedeki istikrar bizleri oldukça sevindiriyor. Genel olarak Ticaret Bakanlığı, bölgede yatırım ve iş yapmak isteyen yabancı sermayecilere arazi, elektrik, vergi, gümrük vb gibi konularda oldukça kolaylık sağlıyor. Şahsen Türkiye'deki yatırımcı, tüccar ve fabrikalarının hiç kuşku duymadan Kurdistan Bölgesi'ne gelmelerini ve burada ticaret etmelerini arzuluyorum; çünkü burada herhangi bir sorunla karşılaşacaklarını sanmıyorum. Yeni bir pazar ve alıcılar da oldukça fazla."

Ticari mallar istek ve alıcısına göre getiriliyor

Türkiye vatandaşı olan ve iki yıldır Hewlêr'de yaşayan Murat Özdemir, konfeksiyon sahibi ve tüm mallarını Türkiye'den getirmektedir. Özdemir, Kurdistan Bölgesi'ndeki iş yapma konusunu şöyle değerlendiriyor: "Hewlêr'de değişik alanlarda çalışan bir sürü Türkiye şirketi bulunmaktadır. Hükümet gereğinden fazla bize yardımcı oluyor ve herhangi bir sorunumuz yoktur. Elimizden geldiğince işlerimizi iyi yapmaya çalışıyoruz. Buradaki vatandaşlar kaliteyi arıyor ve bizlerden kaliteli malları getirmemizi istiyorlar. Genel olarak zengin oldukları görülüyor."

Hewlêr'de ikamet eden, gramik ve seramik şirketi kurma işleri ile meşgul olan Lokman Demirkol adındaki başka bir Türkiyeli iş adamı ise, böyle bir çalışma başlattıklarından do-

Kurdistan Bölgesi ve Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin devam etmesi iki tarafın gelecekte siyasi ve diplomatik anlamda, yeni ve yapıcı bir dönemin başlamasını sağlayacaktır

layı çok mutlu olduklarını ifade ederek şunları söyledi: "Türkiye'nin tüm bölgelerinde şubelerimiz vardır. Ürünlerimiz oldukça kaliteli ve uluslararası standartlara göre üretilmiştir. Son bir kaç yıl içerisinde Türkiye ve Kurdistan Bölgesi arasında büyük bir ticari ve ekonomik alışverişin oluştuğunu duyduk, bizde ticari bir firma olarak, bu yeni Pazar bölgesinde, ekonomik trafikten yararlanmak istedik. Gördüğünüz gibi çalışmalarımıza başladık, her iki taraf ve gelecek nesiller için de yararlı olmasını diliyoruz. Bölgede herkes yardımcı olunuyor ve kolaylıklar sağlanıyor. Eğer bir tüccar yada yatırımcı herhangi bir projeyi hayata geçirmek istiyorsa ve buna uygun bir yer arıyorsa, kendilerine burayı öneriyorum, gelsinler bu ülkede yeni bir pazar kendilerini bekliyor ve en iyi şekilde karşılanacaklarından da hiç kuşku yoktur."

Ahmet Ali adında başka bir tüccar da kendi projeleri ve ne zaman işe başladıkları konusunda şu bilgileri veriyor: "İlk önce yatırım ile ilgili önemli bir noktaya dikkat çekmek istiyorum, o da bölgedeki koşulların uygun olmasıdır. Türkiye ve Kurdistan Bölgesi arasında gelişen ticari ilişkileri de olumlu ve önemli görüyorum, çünkü dost ve komşuyuz, ayrıca bölgedeki acı ve tatlı tüm gelişmelerde ortağız, bundan dolayı sözkonusu ilişkilerin daha da geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum. Bunun gerçekleşmesi için de iki tarafın çaba göstermesi ve kendilerini yormaları gerekir."

Türkiyeli tüccar Kahraman Abdulkadir ise Hewlêr'de kendine büyük bir yer açmış ve perde satımı ile uğraşiyor. Kahraman, Kurdistan'a ilk gelişi hakkında şunları söylüyor: "Hewlêr gibi tarihi bir kentte iş yapmak hem kendi çıkarlarımız hemde buradaki vatandaşlara iyi bir hizmet vermek açısından beni oldukça sevindiriyor. Ancak bizi daha çok sevindiren işlerimize devam etmemiz için bölge hükümeti ve halkının bizlere sağlamış oldukları yardım ve kolaylıklardır. Gün geçtikçe daha fazla üretiyor ve kazanıyoruz. Burada ticari, gelir ve satım konusunda hiç bir sorunla karşılaşma korkusuna kapılmıyorsunuz, tam aksine ticari konularda bir eşitliğin olduğunu söyleyebilirim ve bunu hissediyoruz. Tüm bunlar gözönünde bulundurularak Türkiye ve diğer ülkelerin tüccar, iş adamı ve yatırımcıları Kurdistan Bölgesi'ne gelip hallerini gerçekleştirsinler."

Kürdistan Bölge Hükümeti Sanayi ve Ticaret Bakanı Sinan Çelebi:

“Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın yürüttüğü politika, balık vermek yerine balık tutmayı öğretmektir”

Diyalog- Ş. T/ Baas rejimi 35 yıl boyunca Irak toplumunun düşüncelerine hüküm ederek, kapalı bir ekonomik sistem uyguladı. Bunun sonucunda da ülkedeki ekonomi, ticaret ve sanayi tamamen felç oldu. Ülkedeki yer altı ve yer üstü kaynakları sadece savaş amaçlı kullanıldı. Buda ülkeye yıkımdan başka hiçbir getirmedi. 7 yıl önce devrilen Baas rejimi sonrası kurulan Irak hükümeti, yeni bir Anayasa hazırladı. Bu Anayasa'nın bazı maddeleri ekonominin, ticaretin ve sanayinin yeniden gelişmesine yönelikti. Bu maddeler serbest piyasa ekonomisi esas alınarak, yeni bir ekonomik sistemin oluşturulmasını öngörüyor.

Bu arada, Kürdistan Bölge Hükümeti de (KBH) ekonomi ve sanayiye geliştirmek amacıyla Türkiye ile ilişkilerini geliştirme yoluna gitti. KBH, ekonomik alt yapısını ve sanayisini sağlam temeller üzerinde kurmak için Türkiye ile karşılıklı çıkarlara ve saygıya dayalı bir ilişki geliştirmeye yöneldi. Türkiye'ye önem verilmesinin başlıca sebebi bu ülkenin Kürdistan için Rusya, Kafkasya, Orta Asya, Karadeniz, Balkanlar, Akdeniz ve Avrupa'ya açılan bir kapı olmasıdır. Bunun yanında Kürdistan bölgesinin de Türkiye için Basra'ya, Körfez ülkelerine ve Ortadoğu'ya açılan bir kapı olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye'nin İstanbul-Hewler-Basra-Körfez ülkeleri hattında yeniden faaliyete geçirilecek demir yolu hattıyla gaz ve ham petrolün sevkiyatını yapmak istemesi, Zaho'da serbest ticaret bölgesinin kurulması, İbrahim Halil-Habur gümrük kapısının genişletilmesi ve iki yeni kapı kurma kararları bir taraftan Kürdistan bölgesinin Kafkasya, Rusya, Karadeniz, ve Balkan ülkelerine ticaretini sağlarken diğer taraftan Akdenize kıyısı olan ülkeler ve Avrupa ülkeleri ile ekonomik ilişkiler geliştirmesini sağlamaktadır. Tüm bu gelişmeler, Türkiye ile Kürdistan arasındaki ticaret hacminin yakın bir zamanda 3 katına çıkarılmasının hedeflendiği bir zamana denk geldiği de unutulmamalıdır.

Konu hakkında daha ayrıntılı bilgi sahibi olmak amacıyla Kürdistan Bölge Hükümeti (KBH) Sanayi ve Ticaret Bakanı Sinan Çelebi ile röportaj yapmayı uygun gördük.

-Türkiye ile Kürdistan Bölgesi arasındaki ticari ilişkiler çok önemli bir süreçten geçmektedir. Şu an Irak ve Kürdistan'ın ithal ettiği yiyecek, giyecek, inşaat malzemeleri vs. ürünlerin 4/1'i Türkiye tarafından ihraç edilmektedir. Türkiye'den ithal edilen ürünler hakkında bize biraz bilgi verebilir misiniz?

-Her şeyden önce şunu belirtmek isterim ki, Türkiye ve diğer komşu ülkelerle olan ilişkilerimizin gelişmesinden oldukça memnunuz. Türkiye gelişmiş bir ülke ve demokratik ilkelere uygun hareket etmektedir. Bu nedenle Türkiye ile sadece ekonomik ve ticari alanlarda değil, siyasi alanda da ilişkilerimizin gelişmesini arzu etmekteyiz. Türkiye'nin ticari tarihi aydınlıktır. Bu nedenle sağlam bir temeli oluşturarak, önemli kazanımlar elde etmişlerdir. İlk dönemler Türkiye ile olan ilişkilerimiz çok iyi değildi. Türkiye'nin sadece Kürdistan bölgesiyle değil Irak'la da ilişkileri kötüydü. Ancak bugün iki taraf arasındaki ikili ilişkilerde bahar havası esmektedir. Bu ülkeden ithal edilen ürünler ve bölgede faaliyet gösteren Türk şirketlerine yönelik olarak; Türk şirketleri ve işadamları bölgede her alanda faaliyet yürütmektedir. Biri restoranla uğraşırken diğeri 1 Milyar dolara yakın yatırım yapmaktadır.

- Bilindiği üzere çok sayıda Türk şirketi bölgeye yatırım yapmış durumda. Acaba bölgedeki Türk şirketlerinin sayısı ve ne tür işlerle uğraştıkları ayrıca bu şirketlerle olan yaklaşımınız ve bunların Kürdistan bölgesine sağladığı katkılar hakkında bize bilgi verebilir misiniz?

Şuan Kürdistan bölgesinde yatırım yapan yabancı şirketlerin %50'si, Türk şirketleridir. Bu şirketler yatırımlarda bulunmak amacıyla bölgeye geldiğinde yapmaları gereken ilk iş, bakanlığımızı ziyaret ederek, kayıt yaptırmaıdır. Şirketin çalışma alanı belirlendikten sonra ilgili merciler tarafından bu şirketlere iş yapmaları için resmi izin verilir. Örneğin, bir şirket sağlık alanında yatırım yapmak istediğinde, bu şirket Sağlık bakanlığına havale edilir. Bu şirketlerin yararlarına gelince, bölgeye gelen bir çok şirket yatırım amaçlı gelmektedir. Buda iki tarafada büyük kazançlar sağlamakta. Türk şirketlerinin diğer bir yararı

Türkiye ile sadece ekonomik ve ticari alanlarda değil, siyasi alanda da ilişkilerimizin gelişmesini arzu etmekteyiz

ise, işlerinin iyi ve kaliteli olmasıdır.

-Kürdistan bölgesinde bir yıl içerisinde ne kadar para el değiştirmekte?

Şuana kadar doğru bir veriye sahip değiliz. Ancak bir yılda 12 Milyar doların el değiştirdiğini tahmin ediyoruz.

-Geçmişte Türkiye ile Kürdistan bölgesi arasındaki ticaret hacmi ile günümüzdeki ticaret hacmi hakkında bize biraz bilgi verebilir misiniz?

Türk şirketleri yıllık 5 milyar dolar kar elde etmekte. Öte yandan Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Irak ziyareti sonrası iki ülke arasında imzalanan 48 ayrı anlaşma uyarınca Türkiye ile Irak arasındaki ticaret hacmi 20 Milyar dolara ulaşacak ve bu ticaretin hepsi Kürdistan üzerinden gerçekleşecek. Türkiye'ninde ekonomisi şuan güçlü ve ihracat konusunda da gelişmiş bir ülke.

Türkiye Başbakanı sayın Erdoğan'ın Bağdat ziyareti sırasında, Zaho kentinde serbest ticaret ve sanayi bölgesi kurulmasına yönelik bir karar alındı. Sizce Türkiye ne zaman bu serbest bölgenin kurulmasına başlayacak?

-Kuşkusuz böyle büyük bir projenin uygulanması için büyük bir hazırlık çalışmasına ihtiyaç vardır. Irak olarak bizim serbest ticaret bölgesi kurulmasına ilişkin özel bir yasamız var. Ancak ortak bir yasanın çıkarılması gerektiği görüşündeyiz. Bu amaçla kendi yasamızı yakından inceledik ve yakında Ankara'yı ziyaret ederek, kurulacak serbest bölgeye ilişkin yürütülecek çalışmaları düzenleyip, pratik hayata geçirilmesini sağlayacağız. Tahminlerimize göre gelecek yıl iki taraf arasında kurulacak serbest ticaret ve sanayi bölgesi çalışmalarına başlayacak.

-Türkiye'den üst düzeyli yetkililer bölgeyi ziyaret ettiğinde, onlara birçok işadama eşlik etmekte. Acaba sizde Türkiye'ye böyle bir ziyarette bulunmayı planlıyorsunuz mu? Bu yönde bir talebiniz oldu mu?

Böyle bir ziyaret düzenlemeyi planlıyoruz. Fakat bu tür konular yaşanan süreçlere bağlıdır. Adımlarımızı dikkatli atmaya çalışıyoruz. Türkiye'den gelen üst düzey yetkililere işadama ordusundan oluşan bir heyet eşlik etmekte. Biz bakanlık olarak her zaman için işadamlarına ve yabancı şirketlere öncülük etmeyi bir görev bilmişizdir.

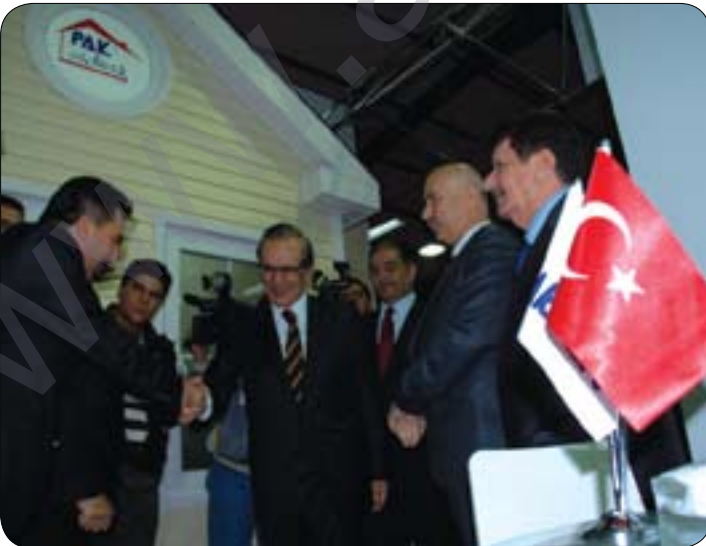
-KBH Sanayi ve Ticaret Bakanlığı olarak, Türkiye'nin Kürdistan için Avrupa'ya açılan bir kapı olması ve Türkiye'nin bölgenin kalkınmasında yer almasına ilişkin Türk yetkililerden talepleriniz nedir? Bunun yanında Türkiye'deki siyasi koşullar buna ne kadar izin veriyor?

- Türkiye'nin Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ve Türkiye'nin Irak Büyükelçisi Murat Özçelik bir çok kez bize Türkiye'nin kapılarının Kürdistan bölgesine açık olduğunu ve ne zaman istersek ülkelerini ziyaret edebileceğimizi iletilmişlerdir. Aslında önemli olan bizim Türkiye'yi değil, Türk yetkililerin Kürdistan'ı ziyaret ederek, bölgeye yatırım yapmalarını sağlamamızdır. Son dönemlerde Türk yatırımcılardan gıda, tarım, ziraat ve sağlık alanlarında yatırımda bulunmalarını talep ettik. Türkiye'den yoğurt, peynir, süt, meyve ve sebze ithal etmek yerine bu ürünlerin bölgede üretilmesi için Türk şirketlerini yatırım yapmalarını teşvik ediyoruz. Gördüğümüz kadarıyla Türkiye hükümeti, Türk şirketlerini, Kürdistan'a yatırım yapmaları yönünde teşvik ediyor. Türkiye hükümeti aynı zamanda, bizim de içinde yer aldığımız Irak hükümetiyle ticari ve ekonomik anlaşmaların imzalanmasını desteklemektedir.

-Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelerin tamamı hazır malları Kürdistan'a göndermekte. İthalat yapma yerine, üretime geçmeyi ve bu yönde komşu ülkelerden size yardımcı olmalarını istediniz mi?

Kürdistan'da sanayinin alt yapısının oluşturulması bir günde olacak iş değil. Ticaretin altın kurallarından biri; bir şirket üreteceği mala olan talebin ne kadar olduğunu bilmedikçe o malı üretmemelidir. Şuan yurt dışından gelen ürünleri dikkatle inceliyoruz. Vatandaş daha çok hangi ürüne yöneliyor? Niçin daha çok o malı tercih ediyor? Bunu inceliyoruz. Bölgeye gelen yabancı yatırımcılara da söylediğimiz ilk şey; gidin kenti dolaşın ve görün, insanlar daha çok neyi tercih ediyor ve daha çok hangi ürünlere talep var? Bunu iyice öğrenin daha sonra bölgeye ne tür bir yatırım yapacağımıza karar verin. Bu nedenle bakanlık olarak politikamızı şu şekilde belirledik; 'balık vermek yerine, balık tutmayı öğretelim'.

Önemli olan bizim Türkiye'yi değil, Türk yetkililerin Kürdistan'ı ziyaret ederek, bölgeye yatırım yapmalarını sağlamamızdır

- İran'la olan ticaret hacminiz Türkiye ile karşılaştırıldığında ne kadardır? Kürdistan halkı kendi ürettikleri dışında ihtiyaçlarını daha çok Türkiye'den mi, yoksa İran'dan mı karşılamaktadır?

- Kürdistan halkı daha çok Türkiye mallarına ilgi duyduğu için, İran'ın ihraç ettiği ürünler, Türkiye'nin ürünlerinden daha azdır. Bu nedenle sayın başbakanımız Berhem Salih ile İran'ı ziyaret ettiğimizde, bu ülkeden daha fazla yatırımda bulunmasını istedik.

- Yer altı kaynaklarının (Petrol ve Gaz) Türkiye üzerinden dışarıya gönderilmesi karşılığında, Türkiye bize ne veriyor? Yada siz bunun karşılığında herhangi bir şey talep ettiniz mi?

Kuşkusuz yer altı kaynaklarının dışarıya gönderilmesinden her iki tarafta kazançlı çıkmaktadır. Fakat petrol ve gazın yurt dışına sevkiyatı, Irak hükümeti tarafından gerçekleştirilmektedir. Çünkü sözleşmeler oldukça büyük sözleşmelerdir.

-Siz Türkiye ile Kürdistan bölgesi arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Irak ile Türkiye arasında imzalanan ticari ve ekonomik anlaşmalar sayesinde, ben iki taraf arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin geleceğini çok parlak görüyorum. Öte yandan Türkiye-Irak-Suriye ekonomilerinin entegrasyonuna ilişkin yürütülen çalışmaları da unutmamak gerekir. Bu entegrasyonun sağlanmasıyla her üç ülkenin yatırımcıları kolayca diğer ülkede yatırımda bulunabilecek.

-Bilindiği gibi Kürdistan'da sanayi alt yapısı henüz oluşmuş değil. Elde edilen bilgilere göre eğer sanayi alt yapısı oluşursa, Kürdistan Bölge Yönetimi, yılda 70 Milyar metre küp doğal gaz Avrupa ve dünya ülkelerine ihraç edebilecek. Bölgede sanayinin gelişmesine yönelik herhangi bir plan veya çalışmanız var mı?

Eski Irak'ta ekonomi, ticaret ve sanayi devletin kontrolü altındaydı. Devlet, sosyalist rejim ekonomisi çerçevesinde kapalı bir ekonomi politikası uyguladı. Fakat bugün bütün Irak'ta serbest piyasa ekonomisi uygulanmaktadır. Bu sistemde devlet kendini geriye çekerek, özel sektörü teşvik eder. Bizimde en temel görevimiz özel sektöre en iyi şekilde öncülük etmektedir.

Kürdistan Bölgesi Doğal Kaynaklar Bakanı Aşti Hewrami:

**“Kurdistan Bölgesi 200 Trilyon
Küplük Doğal Gaz Yatağına Sahip”**

Diyalog - Hewlêr:

Kurdistan Bölge Hükümeti Doğal Kaynaklar Bakanı Aşti Hewrami, Kurdistan Bölgesi petrolünün ihraç sorunlarının çözümü, Irak'ın genel parlamento seçimlerine kadar ertelendiğini söyledi ve ekledi: "Bu sorun seçilecek yeni Federal Hükümet tarafından çözüme kavuşacak. Bu mesele de sadece Kürdistan Bölgesi'nin iktidardaki Federal Merkezi Hükümetle sorunları yok; aynı zamanda vilayetlerin de sorunları var. Çünkü petrol sözleşmelerinin imzalanması merkezi iktidarla da ilgili bir durum. Bu sorunların aşılması gerekir."

Baas Rejimi yıkılıp, yerine demokrasi ve seçme - seçilme hakkı temelinde yeni bir sistem kurulduğundan beri Merkezi Bağdat Hükümeti ile Kurdistan Bölgesi Hükümeti arasındaki başlıca anlaşmazlıklar; petrol yasası ve gelirlerin paylaşımı yasası üzerine olmuştur. Gözlemciler göre bu iki yasanın yerli yerine oturtulması, "Irak'ın federal yapısının önemli temellerini oluşturmaktadır. Çünkü bu temeller iktidarı belirliyor ve Kurdistan Bölgesi de paylaşım yasalarıyla kendi gelirlerine sahip olmalı."

Anayasal Çerçeve

Hewramî açıklamasının devamında: "Düzenli, tüm sorunlara cevap olabilecek ve Irak'ın gerçekliğine uygun bir anayasa çıkarılmalı. Sadece petrol ve gaz yasası sorunlarını değil; 140. madde, peşmerge, gelirlerin paylaşımı sorunları da anayasal çerçevede nihai çözüme ulaşıp, anlaşmaya varılmalı. Seçimlerden sonra yeni hükümetin yönetimi ele almasıyla beraber, sorunlara çözüm bulunmalı. Bu şekilde dört yıl daha sorunlar askıda tutulamaz" dedi.

Geçen yılın Eylül ayı ortalarında, Kurdistan Bölgesi petrolü Kurdistan Hükümeti tarafından durduruldu. Çünkü Kurdistan Bölgesi'nde petrol çıkaran firmaların ödeneklerini, federal hükümet ödemiordu. Hewramî, bu konuyu şöyle değerlendiriyor: "Bence Kurdistan Hükümetinin petrol ihracını durdurması yerinde bir karardı. Bu karar bölge içinde firmalar içinde iyi oldu. Ayrıca Kurdistan Yönetiminin, iki petrol çıkarma tesisi açmaya yönelik çalışmaları var. Tesisler Bazyan (Süleymaniye) ve Xebat'da (Hewlêr) kuruluyor. Bu tesislerin üretimi 40 bin varildir, vatandaşların elektrik ihtiyacını karşılamak için santrallerde kullanılacak. Bu tesislerin kurulmasındaki amaç, halkın ihtiyaçlarını karşılamak, özellikle elektrik sıkıntısına cevap olmak için kurulmuştur. Bu şekilde hükümet için, elektrik harcamalarında da azalma sağlanır. Birkaç ay daha bu sorunların devam edeceğine benziyor; umarım o zamana kadar

Hewlêr ile Bağdat arasındaki anlaşmazlıklar da son bulur."

Yeni Sözleşme

Bilindiği üzere, geçen birkaç ay içinde Bağdat Hükümeti bazı firmalarla petrol sözleşmeleri imzalamıştı. Kurdistan Hükümetine göre bu durum yasalara aykırıdır. Bakan Hewrami bu konuya şöyle açıklık getiriyor: "Bağdat Hükümetinin yabancı firmalarla petrol sözleşmeleri imzalaması yasal değildir, siyasi bir tutumdur. Merkezi Federe Hükümeti 4 yıllık iktidarları boyunca hiçbir şey yapmadılar. Seçimlere iki ay kala; alelacele, Irak ekonomisi için kârı-zararı hesaplanılmadan ve iyice incelenmeden ve yasalar gözetilmeden firmalarla sözleşmeler imzalıyorlar. Yasalara göre, imzalanılan sözleşmeler parlamentonun onayından geçmeli ve yasal kararlara göre sözleşmeler yapılmalı. Ayrıca yasalara göre sözleşmeleri imzalama; bölgeler, vilayetler ve federal hükümetle birlikte yapılır. Yani ekonomi ve teknik kurulu, vilayet meclisi de merkezi hükümetle beraber sözleşmelere katılmalı. Bu sebeplerden ötürü Kurdistan Yönetimine göre merkezi hükümetin yaptığı sözleşmeler (tek yönlü olduğundan) yasal değildir. Yasal anlamda bu durumun Irak açısından olumsuzluğu, gelecekte daha iyi görülecektir."

Kurdistan Bölgesinin doğal enerji kaynakları çok konuşulan bir konu; yine bundan birkaç gün önce Kurdistan Bölgesi'nde çalışan firmalardan biri, birkaç milyar varillik bir petrol yatağı keşfetti. Aşti Hewrami bu konuyla ilgili şunları kaydetti: "Kurdistan'ın petrol hacmi incelemelerle beraber, günlük değişimlere uğruyor. Bizler ayrıntılı bir şekilde inceliyoruz; işler başarıya doğru gidiyor. Ayrıca şimdiye kadar birkaç petrol ve doğal gaz yatağı keşfettik. Bilimsel tahminlerimize göre Süleymaniye, Hewlêr ve Duhok'taki petrol hacmi yaklaşık olarak 45 milyar varildir; fakat belli ki bu rakam daha da artacak. 200 trilyon küplük gaz yatakları keşfettik. Şu an sadece bunu elektrik üretimi için kullanıyoruz. Bu rakam artığında yakıt, endüstrimiz ve ihrac için de kullanacağız. Bunu daha çok gelecek yıllara bırakmışız; çünkü ayrıntılı bir incelemeye tabii tutulması gerekmektedir. Eğer daha fazla kaynak keşfedersek o zaman ihraç durumunu düşüneceğiz. Xebat ve Bazyan'daki tesislerin çalışmaları devam ediyor. Xebat'daki tesis, seçimlerden önce tamamlanacak. Şimdilik Xebat'daki günlük üretim 20 bin varildir, bu 6 ay içinde 40 bin varile çıkarılacaktır. Bazyan'daki incelemeler bir hafta içinde son bulacak. Bazyan'daki tesis tam işleyişe başladığında, günlük 20 bin varillik petrol üretimi yapacak."

Diyalog – Hewlêr:

Dünyanın en eski şehri ve şimdiki Kurdistan Bölgesinin başkenti Hewlêr; büyük ekonomisi ve petrol kaynaklarıyla tanınır. Bölgede güvenliğin oturmasından dolayı, Körfez ülkeleri, firmalarını Hêwler turizmi için teşvik ediyor. Şimdiden Körfez ülkelerinin havacılık sektörünün bir bölümü, Hewlêr hava alanında yerini almış bulunmakta. Çünkü Hewlêr'in ekonomik altyapısı güçlüdür ve bu anlamda Irak'ın üçüncü büyük şehri olmakla beraber, Arap ülkelerinde de eşine az rastlanan bir kent. Hewlêr ile Bahreyn arasında ekspres uçuşlar yapan Bahreyn havacılık firmaları öncülüğünde, Bahreyn'de Kurdistan Bölgesi turizmi üzerine, basınla tanıtım, toplantısı düzenlendi. Toplantıda Hewlêr'in Körfez Ülkelerinin şehirlerine yakınlaşması için; Kurdistan Bölgesinin bir çok turizm yeri tanıtıldı.

Toplantıda Hewlêr'in başını çektiği Kurdistan Bölgesi turizminden şöyle bahsedildi: "Irak ekonomisinin gelişmesi için mo-

derleşme ve kalkınma çabaları gösteren Hewlêr, Körfez Ülkeleri için yeni bir hava sahasıdır. Örneğin: Hewlêr'in dağlık bölgesine giren Şeqlawa, turizm sektörü için birinci sınıf bir yerdir. İlçede eski birçok ticari pazar alanına rastlanılabilir. Cadde-ler Bahreyn'deki 'Orta Bahreyn' gibi ki-

Körfez Ülkeleriden Hewlêr'e

remitlerle yapılmış. İlçenin pazarlarında yerli mallar boy göstermekte. Hewlêr vilayetine bağlı olan bu dağlık yöre, ceviz ve zanaatkârlıktaki çeşitlilikle tanınıyor. Sadece Şeqlawa, Hewlêr'in turizm bölgesi değil.

Tarihi Hewlêr Kalesi de turizmin önemli

merkezlerinden biri. Tarihi kalenin denizden yüksekliği 415 metredir. Kalenin üzerinde kurulduğu alan 102 bin metre karedir. Kalenin içinde bulunan evler antik ve eskiler; restorasyon için bu evlerdeki halk sakinleri çıkarıldı (Tabii orada ikamet edenlerin tüm zararları fazlasıyla karşılandı; orada tekrar yaşamayı özlemelerinin dışında). Eski kale sakinlerinin söylediğine göre; kalenin içinde bulunan kaldırımlar Birleşmiş Milletlerin İnsanlık Kültürü Listesinde yer almaktadır.

Hewlêr şehri Asur, Sasani, Osmanlı, Arap, Fars, ... medeniyetleri gibi birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca ticari anlamda Türkiye'nin Hewlêr'de büyük bir etkisi var; pazarlar Türkiye'den gelen mallarla doludur. Hewlêr güvenlik açısından Irak'taki diğer kentlere göre çok daha huzurlu ve güvenlidir. Şehir, bu özelliğinden dolayı Irak'ta kongrelerin, fuarların, iş toplantılarının merkezi olmuş.”

Üretim Ve Hava Hattı

Kurdistan Bölgesi Yabancı Otel Yatırımcılarının Çekim Merkezi Konumunda

Louis Britchal / Hewlêr:

2003 Irak savaşı ve sonrası Irak'ta yayılan şiddet olayları genel olarak Kurdistan Bölgesi'ni etkilemedi. Şimdilerde Kurdistan otel yatırımcılarının ilgi alanı haline gelmiş; fakat savaş ve şiddet olaylarıyla karışan, tahribata uğrayan Irak'ın diğer bölgeleri için aynı şeyi söyleyemeyiz. Acaba Kurdistan'ın dışındaki bölgelerde hiç otel yatırımcılığı var mı?!

Irak Kurdistan Bölgesinin savaş ve şiddet olaylarının dışında kalması, "Güvenli Bölge" haline gelmesi ve turizmde ilerleme kaydetmesi; otel yatırımcılarının buraya akın etmesine neden oldu.

"Euro Monitor International" adlı internet sayfasına göre; Kurdistan Bölgesinin nüfusu 5 milyondur ve yatırımcılar için bulunmaz fırsatlar sunuyor. Bütün bunlar Kurdistan Bölgesini İrağın turizm merkezi haline getirdi.

Bütün Gözler Kurdistan'ın Üzerinde

"Ortadoğu Melenyem ve Koptron" firması daha bir ay önce "Faruq" altıyapı ve inşaat grubuyla Kurdistan'da üç otel yapımı için yönetim sözleşmesi imzaladı. Yapılması beklenen dört yıldızlı otellerden; "Tara" 100 odalı, "Kaptron" 140 odalı, "Grand Melenyem" 254 odalı olacak.

Ortadoğu Melenyem ve Koptron firmasının başkanı Eli Laxıreyim, konuşmasında: "Bizim stratejik hedefimiz Ortadoğu'nun tüm ülkelerinde otel

projesi oluşturmaktır. Irak'ta iyi bir yatırım girişimiyle çalışmaya başladık. Kurdistan şimdilerde ve gelecekte de en güvenli bölge olmaya devam edecektir. Kurdistan Bölgesi 1991 de Irak çerçevesinde farklı bir yönetim kurdu ve giderek Iraktan farklı bir ülke olmaya devam ediyor. Bu bölge Irak'ın bir parçası olsa da kendini Irak'tan çok Ürdün de hissediyorsun.

Merkezi ofisi Dubai'de olan "Rotana" firması bölgenin koşullarını göz önünde bulundurarak; Hewlêr'de beş yıldızlı bir otel yapımı için, 2007'de, Lübnanlı "Nalya" firmasıyla sözleşme imzaladılar. 20 bin metre karelik alan üzerine yapılan otel 205 odadan oluşuyor ve Sami Abdurahman Parkının hemen karşısında yer alıyor. Otel 2010'un başlarında açılmaya hazırlanıyor.

"Rotana" oteller firmasının başkan ve yöneticisi Selim Elzayr'ın aktardıklarına göre: "Otellerinde konaklayanların yüzde 97'si yabancı gezgin ve tüccarlardır; ortalama üç ile altı gün arısında konaklıyorlar. Beş yıldızlı otellerimizde, müşteriler daha uzun süreli konaklıyorlar. Bu otelerde bir ay, üç ay, altı ay Irak'ta kalıyorlar. Müşterilerin çoğu mühendisler ve Rotana müşterilerin karşılamak üzere iyi hazırlanmış." Elzayr, ayrıca: "Irak zengin bir ülkedir ve inanıyorum ki çok daha hızlı bir şekilde uluslar arası ticarete geri dönecektir" diyor.

Yıllık Turist Gelişimde Yüzde 22 Artış

Kurdistan'ın istihdam projeleri ve güven ortamı, Hewlêr'de Turizm

Kurumunun açılmasına ve ilerlemesine neden oldu. Uluslar arası turizm seminerlerinde kampanyaları, yeni pazarlama alanları. Yine “euro monitor international” internet sayfasına göre Hewlêr’de farklı farklı ticari fuarlar açılıyor. Örneğin, fuarlar yıllık bin kişiden fazla uzman ve sorumlunun ziyaretine uğrayıp böylece istihdamın gelişimine yardımcı oluyor.

Selim Elzayr’ında belirttiği gibi turizmin her zamandan daha ilerlemesi gerekir; “Ticaret turizmden daha önemli olsa da göz ardı edilecek bir alan da değil”.

Turizm anlamında Kurdistan, eskiden beri ilgi çeken bir coğrafya olmuştur. Özellikle tarihsel yerleri çoktur ve farklı turistik yerlere sahiptir.

Kurdistan Bölgesi Irak’ın Turizm gelişiminin silahıdır. “euro monitor international” internet sayfasının veriler ışığında öngörüsü; Kurdistan Bölgesinin turist sayısında yıllık yüzde 22 artış göstereceğidir. Böylece turizm, ekonominin diğer alanlarında çıkan zararların karşılanmasında yardımcı olacaktır.

Otel yatırımcıları Irak’ın diğer bölgelerini de unutmuyorlar, ayrıca Eli Laxireyn’e göre, firmalarının genişlemesi sadece Kurdistan Bölgesiyle sınırlı kalmayacaktır. “Örneğin firmamız projelerini Kurdistan Bölgesinden taşımış durumda, Bağdat’da ‘Bexda Rotana’ diye beş yıldızlı bir otelin yapımı için sözleşme imzaladık. Otel, 250 odalı ve Bağdat’ın ortalarına yeşil bölgenin içinde yapılacak; 2012de tamamlanması bekleniyor.” Laxireyn konuşmasının devamında: “Her yıl dini vazifelerini yerine getirmek için yüz binlerce turist Necef ve Kerbela’ya geliyorlar. Ve bu iki şehir yaklaşık olarak 70 km Bağdat’tan uzaktırlar. O iki şehrin otelleri bütün turistleri barındıracak kapasiteleri yok. Neden bu turistler için kalabilecekleri çok iyi yerler hazırlanmasın.”

Dini ziyaret için gelen turistler Irak’ın turizm endüstrisinin ayakta kalmasını sağlamıştır. Şiilerin kutsal yerleri İran’dan yüz binlerce turist çekmektedir. 2007 yılında İrağı ziyaret eden turistlerin büyük bir çoğunluğu İranlıydı. Euro monitor international’a göre, 2012de İrağa gelecek turist sayısı üç milyona ulaşacaktır. Fakat asıl mesele acaba İrağın o kadar turisti kaldırarak alt yapısı var mı?

Kuveytli bir firma Kerbela’da bir otel açmak için sözleşme imzaladılar, bu geçen yaz açılması gerekiyordu; fakat inşaat sektörünün gerilemesi ve insan kaynaklarının azalmasından dolayı işlerinin aksadığını açıkladı. Eli Laxireyn’e göre, ülkede işçi bulmak zordur; fakat İrağın dışında olan bir çok Iraklı geri dönmek istiyorlar sonsuza kadar gurbette kalmak istemiyorlar. Otellerimizin yüksek kaliteleriyle Iraklıların İrağa geri dönmeleri için teşvik ediyoruz.

Dini Ziyaretlerde Bulunmak İçin Gelen Turist Sayısı 159 Bin

Irak’ta otel alanında yatırım yapanlar, Irak’ın başlarına getirebileceği deneyimlerden korkmuyorlar. Ki güvenlik bu alanda çok önemlidir. Elzayr’a göre, “Rotana için güvenlik her zaman çok önemli bir husustur, tabi sadece Irak’ta değil. Ama gerçekte bulunmaz bir fırsattır. Bizler, otel yöneticileri otelin güvenlik ekibiyle eş zamanlı çalışıyoruz ve otel güvenliği en üst düzeydedir.”

Ayrıca internet sayfasına göre; Irak’a gelen turist sayısında artış olacak. İran, Pakistan ve Hindistan’dan 2012ye gelecek yıllık turist oranı yüzde altı artacak. Eğer yılda 159 bin turist gelirse bunun 140i kesinlikle İranlı dini ziyarette bulunan turistlerdir.

Şayet Irak dinsel turizm sektörüne daha fazla önem verirse açıktır ki bu sayı ikiye katlanılır. Yukarıda saydığımız ülkelerin yanı sıra Lübnan, Bahreyn, İmarat, ve Suudi Arabistan gibi ülkelerden gelen turist sayısında da artış olur.

Dini turistlerin artması bazı ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır. Bunlar: En önemlileri ulaşım ve otel sektörleridir. Otel yatırımcılarının otel yapım planlamaları ülkenin geleceğiyle örtüşmeli.

Elzayr: Bu alanın ilerlemesine büyük bir ihtiyaç var. Irak bize çok yakın, kültürlerinin ne istediklerinden haberimiz var” diye konuşmasını bitiriyor.

“Kürdistan’daki Kadınlar Parlamento’daki temsil haklarına

Kürt Kadınları ve Siyasetin

44 Diyarbakır (Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) ile Kürdistan Yürütseverler Birliği (KYB) arasındaki) Kürdistan Listesi Fraksiyonu Başkanı- Sozan Xale Şehap

(Soleu) Toplumsal Adalet ve Özgürlük Listesi Başkanı- Haje Şeyh Letif

ilişkin uygulanan 'Kota' sisteminden memnun."

Tünelleri

(KYB'den ayrılan kanadı oluşturan) Goran Listesi Başkanı- Kustian Muhmmud.

Yekgirtuy İslami Listesi Başkanı

Şıwan Taveng/ Hewler

Günümüzün en önemli konusu Kadın Sorunudur. Bu konu salt halkın günlük yaşamını etkilemekle kalmamakta aynı zamanda toplumun ileri bir seviyeye ulaşması ve Kürt siyasi hayatı gibi konular ile de doğrudan ilişkili olmaktadır. Her şeyden önce şunun üzerinde uzlaşmamız gerekir ki, geçmiş yıllarda, Kürt siyasi hayatında ve Ortadoğu ülkelerinde kadın meselesine yönelik etkili bir siyasetin uygulanması ve sorunun çözümünde istenilen başarı elde edilememiştir.

Kadınların siyasette ve yaşamın diğer alanlarında yer alması meselesi sadece bizde ve Ortadoğu toplumlarında değil, önemli bir sorun olarak, batıda ve gelişmiş toplumlarda da tartışılmaktadır. Bunun sebebi; şu ana kadar kadınların dünyanın hiçbir yerinde, erkekler gibi siyasette, iş hayatında, toplumsal hareketlerde, ekonomide vs. yer almamış olmalarıdır. Erkekler (toplumun yarısı) şuna kadar kadınları hesaba katmamıştır.

Birleşmiş Milletler'in (BM) dünya ülkelerindeki parlamentolarda kadınların temsil oranına ilişkin hazırladığı raporda yer alan oran bu gerçekliği açıkça ortaya çıkarmaktadır. BM oranlarına göre kadınların parlamentolardaki temsil oranı ortalama %15'tir. İskandinav ülkeleri %39,7 oranıyla kadınların en çok temsil edildiği yerler olurken, Amerika Birleşik Devletleri %30,6'la İskandinav ülkelerinden sonra gelmektedir. Asya ülkelerinde bu oran %15,4'e düşerken, Ortadoğu ve İslam ülkelerinde ise oran %5,6'lara kadar düşerek, en düşük seviyeye ulaşmaktadır.

Kadınların siyasi hayata atılması konusuna değindiğimiz zaman bunu iki bölüme ayırmamız gerekir; İlki, Kadınların iş hayatına atılması. Diğeri ise Kadınların parlamento, hükümet ve siyasi merkezlerde yer almasının yanı sıra bakan ve milletvekili olabilmeleridir.

Günümüzde bir çok toplumda kadınlara olanaklar tanınmıştır. Ancak burada sorulması gereken soru, bu toplumlar kadınların hangi düzeyde milletvekili, bakan, parti başkanı ve başbakan olmasını kabullenmektedir?

Kürdistan bölgesinde Memur, Öğretmen, Avukat, Genel Müdür, Gazeteci olan ve Özel Sektörde çalışan kadınların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Burada ise iki ayrı soru önümüze çıkmaktadır; Birincisi; Acaba kadınların siyasi yaşamda ve karar mekanizmalarında yer alma oranları istenildiği gibi mi? İkincisi; Acaba oran beklenildiği gibi mi?

Kadınların karar mekanizmalarında yer alması ve siyasi hayata atılması için dünya ülkeleri, üç ayrı seçeneği kullanmaktadır.

Bir; Kadınların seçimlerde alacağı oy oranına bakılmaksızın, Parlamentoda temsil oranını belirleyen 'Kota' sisteminin uygulanması.

İki; Bakanlık ve idari kuruluşlara önemli oranda kadının atanması, bu şekilde de toplumun üst düzeydeki kadınları benimsemesi ve onların öz yeteneğini anlamasını sağlamak.

Üç; Toplumda var olan, Kadınların yeteneklerine ve olanaklarına yönelik, önyargıların kırılması.

Kuşkusuz bunun gerçekleşmesi için siyasi, toplumsal ve kültürel alanlarda bir devrimin yaşanması gerekiyor ki, bunun için uzun bir zamana ihtiyaç vardır.

Kadınların toplumdaki rolü ve toplumun gelişip, ilerlemesinde yer alması ancak onları kabullenmemizle mümkündür. Kadınlar, onları kabullendiğimiz oranda, toplumda yer alabilir. Avrupa'lılar bunu çok erkenden fark ettikleri için ayrımcılığa son verecek plan ve programlar hazırlayarak eşit bir toplumun yaratılması için büyük bir çaba sarf ettiler. Avrupa'lılar bir taraftan eşit toplum kültürü aşılarken, diğeri taraftan bunu çıkarılan yasalarla garanti altına aldılar.

Avrupa Parlamentosu Üyesi ve Kadın Hakları Komisyonu Başkanı Lisy Gruner bu konuda şunları söylüyor:

"Şuan Avrupa Parlamentosu'ndaki Kadın Milletvekillerinin oranı %30'dan fazladır. Ancak bu oran bazı Avrupa ülkelerinde yarıya kadar inmektedir. Öte yandan Avrupa'daki temel haklar ve bunun içinde yer alan kadın-erkek eşitliği ilkesi, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında ve siyasi yaşamda yer almasına büyük bir katkı sunmuştur."

Diğeri taraftan kadınların devletin değişik kademelerinde yer alması konusunda, Amerika ve İspanya önemli bir tercübeye sahiptir. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ile Alaska Valisi ve aynı zamanda Senatör olan Sarah Louise Heath Palin buna verilebilecek en iyi örneklerdir. İspanya'da ise Sosyalist Parti'nin başa geçmesiyle kabinedeki bakanların çoğu, Savunma Bakanlığı dahil, kadınların eline geçti. İsveç'e baktığımızda ise, kadınların parlamentodaki temsil oranının en yüksek olduğu ülke olduğunu görmekteyiz. Finlandiya İsveç'ten sonra ikinci sırada yer almaktadır. İsveç'te parlametonun yarısı

kadınlardan oluşurken, Finlandiya'da bu oran %44'dür.

Kadınların siyasi hayata atılması ve karar mekanizmalarında yer alması konusunda en iyi örnek kuşkusuz İsveç'tir. Bu ülkenin toplumu kendi kendine bu büyük siyasi ve toplumsal gelişmişliği yakalamadı. Hazırlanan plan ve programlar, uygun mekanizmaların bulunması ve gösterilen üstün çabalar sayesinde İsveç'te bu gelişmişlik düzeyi yakalandı ve kadınların yönetimde yer almasını sağladı.

Bu konuda başarı elde edilmesi için aşağıdaki maddelere dikkat edilmesi gerekir:

- Kadın-Erkek eşitliği ve Kadın Hakları konusunda Kadın Hakları Örgütleri ve Siyasi Partiler arasında ortak çalışmaların yürütülmesi.

- Kadınların ekonomik özgürlüklerine kavuşması, onların siyasi hayata atılmasını ve karar gücü olmalarını sağlayacaktır.

- Kadın meselesinin toplumsal sorunlardan ayrıştırılması ve ihmal edilmemesi.

- Vatandaşlara yönelik; Kadın-Erkek eşitliği ve eşitlik kültürünü aşılama dair bir ders programının hazırlanması ve bu dersin ilkokuldan itibaren okutulması.

- Siyasi Partilerde yer alan Kadınların politbüro üyesi ve diğer üst düzey görevlere atanmasını sağlayacak olan program ve tüzüklerin tüm Siyasi Partiler tarafından hazırlanması.

-Kadın Örgütlerinin bağımsız olması ve kadınlara yönelik gerçekleşen büyük ihmallere son verilmesi.

Kürdistan bölgesindeki 25 Temmuz seçimlerinden önce, çıkarılan bir yasa ile , kadınların parlamentodaki temsil oranının %30'dan aşağı olmaması sağlandı. Bu yasa ile aynı zamanda Kadınların Hükümet içinde yer almalarına da olanak tanındı. Bu yasa sayesinde şuan Kürdistan Parlamentosu'ndaki kadınların oranı %33'e yaklaşmaktadır.

Kuşkusuz bu oran önemli bir gelişmeye işaret etmektedir. Günümüzde Kadınlar sadece mevcut Parlamentoda önemli bir yere sahip değil aynı zamanda Parlamento ve Hükümet tarafından oluşturulmuş bir çok grubun başkanlığını da üstlenmişlerdir. Yeni parlamento ve hükümet içinde elde ettikleri bu yüksek oran ve güçle kadınlar çok önemli bir çalışmaya da imza atabilirler. Buralarda yer alan kadınların öncülüğünde yürütülecek çabalar sayesinde kadınların gücü, özgüvenleri ve yetenekleri yeniden ortaya çıkarılabilir.

Öte yandan Yeni Parlamentoda kadınları des-

tekeleyecek ve kadın haklarına ilişkin hazırlanacak yasalara evet diyecek aydın, ilerici ve eşitçiliği savunan birçok erkek de bulunmaktadır. Bu fırsatın değerlendirilmesi kuşkusuz Kürdistan toplumunun gelişimi ve ilerlemesi için de çok önemli olmaktadır. Şunuda unutmamak gerekir ki, eşitlikçilik anlayışı demokrasinin bir gereğidir. Toplumun gelişip, ilerlemesini ve demokrasinin tam anlamıyla yerleşmesini isteyen siyasi parti, örgüt, grup ve çevreler yada yönetimler bu konuda başarılı olmak istiyorlarsa kadın meselesine el atmak zorundadırlar.

Ancak, ne yazık ki, Ortadoğu toplumlarının çoğunda kadın özgürlüğü anlayışı, kadınların seçimlerde aldıkları sonuca bağlanmakta ve kadınların yeteneklerini kullanması erkekler tarafından belirlenmektedir. Kadının sadece bir eş olarak görüldüğü toplumlarda, kadınlar özgürlüklerini elde etmek için demokrat ve eşitlikçi erkeklerin desteğine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle kadınların aktif bir şekilde siyasi hayata atılması, karar mekanizmasında yer alması, siyasi partilerin içinde üst düzeyde görevlere ulaşması konularında daha yolun başındayız ve İskandinav ülkelerinin tecrübelerini esas alarak daha fazla çaba sarf etmemiz gerekiyor. Burada yanıtlanması gereken soru, nasıl ve ne tür bir planla bu ülkelerin tecrübelerinden yararlanacağız? olmaktadır.

Bu ve bunun gibi soruların yanıt bulması için derginin bundan sonraki sayılarında da bu konuya daha fazla ağırlık verilecektir. Bu yüzden aşağıdaki maddeleri, bu konuyu düşünen ve uğraş içerisinde olan kişilere sunmak istedik:

1- Her şeyden önce Kürt toplumunda kadın meselesiyle yakından ilgilenen kişilere teorik bilgileri ve metotları sunmayı gerekli gördük.

2- Dileğimiz; yürütülen bu çalışma sayesinde, kadın hakları konusunda düşünceleri olan kişilerin bu konudaki tartışmalara katılması ve bu şekilde kadın meselesi konusunda birkaç adım daha ileri gidilmesi.

3- İkinci dileğimiz; yürütülen bu çabalar sayesinde, toplumsal ve siyasal meselelerin tartışılacağı bir düşünce zemininin Kürt aydın ve çalışma grupları için yaratılmasıdır. Kuşkusuz yaratılacak bu düşünce zeminine, Kürt yönetiminin ve yöneticilerinin de katılımı teşvik edilecektir.

Akademisyen, avukat ve aktivist Dr. Tanyal Taysi, insan hakları hakkında teorik ve pratik çalışmalarıyla tanınır. Tanyal Taysi doktorasını siyaset bilimi üzerine yapmış. Uzmanlık alanı, daha çok karşılaştırmalı siyaset, uluslar arası siyaset ve cinsiyetçilik, siyaset ve hukuktur. Taysi şimdiye kadar Karşılaştırmalı Siyasete Başlangıç, Siyaset ve Cinsiyetçilik, Uluslar Arası Sistemin Doğası, Dünyalıların Sorunları, Globalizmin Vaatleri, Orta Doğu Toplumu ve Siyaseti, Uluslararası İlişkiler Teorisi gibi alanlarda birçok önemli konferanslar vermiş. Ortadoğu siyaseti, siyaset ve cinsiyetçilik, Orta Doğuda cinsiyetçilikten kaynaklanan şiddet olayları incelemelerini daha çok Kürtlerin yerleşim bölgeleri çerçevesinde sürdürüyor. Tanyal hanımın Kürtler, Kürtlerin adalet sorunları ve Kürtlerde cinsiyetçilik üzerine onlarca semineri var. Şimdilerde ise Londrada merkezli uluslar arası kuruluş olan NGO'da Kürt İnsan Hakları Projesinin Bölge Temsilciliğini yapmaktadır.

Biz de Tanyal Taysi hanımın fikirlerini paylaşmak için, uzmanlık alanı çerçevesinde bir söyleşi hazırladık.

Söyleşi: Ş. T

Kürt Toplumunda Ataerkillik İleri Bir Derecededir

- Bazı kadın kuruluşlarına göre, kadın sadece iktidarın merkezinde olduğunda özgürdür; fakat biz görüyoruz ki çoğu Orta Doğu ülkesinde kadın, sadece siyasal yaşamın süsü ve makyajı olarak iktidarda yerini alıyor. Siz kadın özgürlüğünü neye bağlıyorsunuz?

Tanyal Taysi: Genel olarak kadın özgürlüğü, kadının kendi yaşam tarzına ne kadar hakim olduğuna bağlı. Yani gerçekte kendi kararını verebilen bir birey olarak görülme. Bu hususun önemi, Dünya İnsan Hakları Bildirgesinde (UDHR) vurgulanmıştır. UDHR'nin 3. maddesine göre "Her insan yaşama, özgürlük ve korunma haklarına sahiptir." Bu sadece erkekler, zengin bir adam

Londradaki Kürt İnsan Hakları Projesinin Bölge Temsilcisi Dr. Tanyal Taysi İle Söyleşi:

"Kurdistan'ın İlerici, Demokrat Erkekleri Kadın Hareketi İçin Önemlidir"

ya da bir beyaz için değil; tüm insanlar için geçerli.

- Buna rağmen Kurdistan Bölgesinde örgütsel çalışmalarda ve hükümetin içinde kadınların katılımı azdır. Bir kadını bir siyasi kurumunda ya da bir partinin başında göremiyorsun. Kurdistan Bölgesi Parlamentosu'nda sadece bir bakan kadın var; fakat parlamenterlerin yüzde 33'ü kadınlardan oluşuyor ve çoğu siyasi grubun başını kadınlar çektiği halde, şikayet biraz bu tablo içindir. Ki kadınlar Avrupa Yeşiller Partisi gibi kadın kotasını yüzde 40lara getirmek istiyordu. Neden kadınlar gerektiği gibi siyasi etkinliğini yaratamıyor? Kadınların etkin olamaması sistem yönetiminde, iktidarda demokrasinin olmayışından mı yoksa kadınların iradesizliğinden mi kaynaklı?

Tanyal Taysi: Belli ki birçok etken var. Belirli bir düzeye kadar belirttiğin gibi yasalarla ilişkilidir. Sadece bir etkenden dolayı ortaya çıkan çok az olay var. Sorduğum soru, tanıdığım zeki Kürt öğrencileri için, iyi bir lisans tezi olabilir. Bu konu üzerine genel olarak birkaç şey söyleyebilirim. Her ülkede, kadının ülke yönetimine katılımının güvencesi ve ölçüsü, kadının siyasi temsil yeteneğine bağlı; fakat 'kadınların sorunları' ya da 'kadınla dostluk siyaseti'nde ilerleme için güvence vermezler. Bundan dolayı kadınların siyasette iktidar olduğu durumlarda kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında çok güçlü olamıyorlar. İktidarda bazı alanlar sadece kadınlardan oluştuğu halde, içerik olarak kadın haklarının önemsenmediğini görürsün. Gerçekte dünyada siyasi iktidarın zirvesine ulaşmış çoğu kadın, aktif bir şekilde, kadınlar için eşitlikten uzak, acılı bir iklimin oluşmasını sağlamıştır. Buna rağmen kadınlar siyasi iktidarda başkan ya da başbakanlık koltuğunda oturmasalar da; yine de az çok siyasette temsil hakkına sahipler. Toplumsal düzeyde kadınların siyasi yaşama katılımı için desteklenmesi, yardım edilmesi çok önemlidir ve aynı zamanda güven vericidir. Bu destek daha çok genel siyasi süreçlerde kadın haklarının teşviki ve eğitimle uyanışı sağlamak. Yani kadına pozitif bir ayrıcalık sağlamak. Bu şekilde kadınlar bilgilenerken daha da güçlenirler ve böylece aktif ve başarılı bir

Dünyada siyasi iktidarın zirvesine ulaşmış çoğu kadın, aktif bir şekilde, kadınlar için eşitlikten uzak, acılı bir iklimin oluşmasını sağlamıştır.

şekilde siyasi yaşama katılıp, pratikleriyle kadınların istemlerine açıklık getirip, cevap olunabilir.

- Dünyanın her köşesinde kadınlar siyasette ve yönetimde yerlerini almak için çabalamışlar, çoğu zamanda başarıya ulaşmışlar; fakat burada ilginç olan şimdiye kadar Kurdistan'da çoğu siyasi ve toplumsal süreçlerin belirlenmesinde kadınlar erkeklerin gölgesinde kalmış ya da bırakılmıştır. Siyasal ve toplumsal kararların alınmasında toplumun yarısı olan kadınların katılımının sağlanması ve hak ettikleri değere kavuşmaları için ne yapılmalı?

Tanyal Taysi: Sorun kadınların hak ettiği yere gelmeleri sorunundan çok, daha önce vurguladığım noktayla ilgili. Bu nokta neydi? Kadınlara ikinci sınıf vatandaş olarak bakılıyor ve sosyal yaşamda erkekler kadar katılma ve rahat davranma hakları yoktur. Bu durum ataerkilliğin eseridir. Belli ki Kürt toplumsal sisteminde katı bir ataerkillik hakim. Tüm dünya topluluklarında ataerkillik var; fakat Orta Doğu'daki ataerkillik diğer bölgelere nazaran daha katı. Ataerkil sistemlerde eril, daha saygın ve yararlıdır algısı hakim; çünkü bu bakış açısına göre siyasi, toplumsal yaşamda erkekler daha fayda verici, değerli ve önemlidir. Kadınların toplumsal ve siyasi yaşama; değerli ve eşit birer vatandaş olarak katılmaları için katı ataerkil toplum aşılmalı.

- Eşitlik demokrasinin ölçüsüdür. Tüm örgütler, partiler, kitleler, taraflar, iktidarlar ve kurumlar toplumun öncülüğü için yarışmak isteyip ve demokrasi sorununu çözmek istiyorlarsa, bu ölçü temel alınmalı. Bu bakış çerçevesinde şunu sormak istiyorum: Siyasal eşitlik nasıl geliştirilebilir?

Tanyal Taysi: Şüphesiz eşitlik ilerleme ve demokrasinin sürekliliği için önemli bir ölçüdür; fakat tek ölçü değildir. Eğer toplumsal, siyasi eşitliğin oluşmasını; toplumun tüm üyeleri için -cinsi, etniksel, dinsel köken ayırımı yapmadan istenirse, insan hakları kültüründe başarının sağlanması için en iyi şans, kabul görme ve anlaşmayla yakalanmış olunur. Eşitlik kavramı, uluslararası insan haklarının standart ölçüsüdür. UDHR'nin birinci maddesinde, "Her insan özgür doğar ve insan hakları önünde her-

kes eşit haklara sahiptir.” Burada eşitlikten kasıt, ‘değerde ve ölçülerde eşitlik’ yani bütün insanlar aynı değere sahipler. Eşitlik, ‘herkesin aynı olması’ değildir. UDHR de belirtilen bu husus ataerkil kültüre terstir; çünkü ataerkil kültüre göre tüm insanlar aynı değerde değiller. Örneğin iktidar olan bir erkek, iktidar olmayan erkeklere ve kadınlara göre daha değerlidir. Bir birey asla hem hakiki insan hakları kültürüne hem de ataerkil kültüre birlikte sahip olamaz. Çünkü bir arada olamayacak kadar birbirine zıt iki kültür.

- Şu anki parlamentoda ilerici, eşitlikçi çok sayıda aydın var ve bu parlamentolar kadın hareketi istemlerinin Kurdistan toplumunun ilerlemesinde önemli ve gerekli görüyorlar ve kadın istemlerinin yasallaşması konusunda ortak paydayı paylaşması önemlidir? Siz uluslar arası örgütlerin ve erkeğin kadın hareketindeki rolünü nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tanyal Taysi: Bunlar birbirinden farklı iki soru olduğundan; ayrı ayrı cevaplayacağım. İlerici ve eşitlikçi erkeklerin rolü bütün değişimlerde her zaman çok önemlidir. Burada sorunun erkeğin kendisi değildir; sorun erkeğe hak ve özgürlüklerde öncelik veren ve kadını bu konuda paysız bırakan, hak tanımayan adaletsiz ataerkil sistemdedir. Kurdistan’daki insan hakları çalışmalarımda çok değerli ilerici, aydın erkeklerle de tanıştım. Kadın hareketi açısından bu tür erkeklerin olması son derece önemlidir. Gerçekte kadınlara ilerici, demokrat erkekler omuz omuza vermediği sürece kadın hareketi başarıya ulaşmaz ve toplumda değişimi gerçekleştiremez. Mesele kadın haklarından çok, bir insan hakkı meselesidir. Bunun için bu sorun, Kürt toplumunun tüm üyelerinin sorunudur.

Bana göre insan haklarıyla ilgili uluslar arası örgütlerin üstlenebileceği önemli bir rolü vardır; bu rol eğitim ve öğretime teşviktir. Daha önceki konuya da dönersek; eğitim ve öğretimle kadını siyasette dahil etmenin yolları çoktur. Bu sorumluluğun altında kalkabilecek en iyi taraf uluslar arası ve sivil örgütlerdir. Fakat maalesef çoğu toplumlar uluslar arası bir örgütün ülkesinde çalışmasında rahatsızlık duyuyorlar. Ve onları batılılaştıracağını zannediyorlar. Kurdistandaki uluslar arası ve sivil örgüt-

İnsan hakları için çalışmalar ve çağrılar sadece dominant batı kültürünün gereği değildir. Her insanın fakirlik, zenginlik, güç, iktidar, din, ırk ve cinsiyeti gözetmeksizin eşit değerde olması gerektiğinin çağrısıdır.

lerin sadece batılılardan oluştuğunu söyleyemem; fakat diyebilirim ki insan hakları özünde batı kaynaklı değildir, evrenseldir. Yani insan hakları için çalışmalar ve çağrılar sadece dominant batı kültürünün gereği değildir. Her insanın fakirlik, zenginlik, güç, iktidar, din, ırk ve cinsiyeti gözetmeksizin eşit değerde olması gerektiğinin çağrısıdır. Yani sen belirli toplumsal ya da siyasal bir sistemde ne kadar fayda verici olsan da diğerlerinde farklı bir ayrıcalığın olmamalı.

- Orta Doğu’daki toplumlarda kadınların özgürlük ve serbestlik güvencesi sadece seçme hakkına bağlanmış; fakat gördüğümüz kadarıyla bu haklar erkek tarafından kadına verilmiş ki kadınlar daha cesur adımlar atmasın. Bu toplumda kadına birey olarak görülüyor; aile toplum çerçevesinde bakılıyor. Kadınların hakkettikleri özgürlüklerine kavuşmaları için erkeğin desteğine ihtiyaç var mı? Kadınlar, demokrat erkeklerin desteğine ihtiyaç duymadan özgürleşebilirler mi?

Tanyal Taysi: Daha önceki konuşmalarımıza da baktığımızda şunu görmek mümkün; meselenin özü kadının erkeğe göre ‘eksik, yetmez’ görülmesidir. Kadınlar ne kadar ciddi bir biçimde çabalasalarda, erkekler onları ‘eksik’ görmekten vazgeçmezlerse, bu durumdan kurtulamazlar. Mesele erkeğin kadına bir şeyler ‘vermesi’ ya da kadınların erkeklerden bir şeyler ‘alması’ meselesi değildir. Süreç iki yönlü; alma ve vermeli olmalı. Amaç bu süreçte ortak çalışma ahengini sağlamaktır. Acaba Kurdistan’da bu mesele, bir süreç olarak değerlendirilip görülüyor mu; bu soruya karşı her zaman kaygılarım olmuştur. Eğer bir süreç olarak değerlendirilmediği takdirde eksik bir anlayış ve güzergahda olduğu anlamına gelir. Böyle bir durumda kadınlara erkek burun buruna getirilmiş olunur; ortak amaç için çalışmanın görülmesi engelenilir. Şüphesiz kadınlar kimseden ‘eksik’ bakılmaması gerektiğini umut edemez. Erkeklerin kendiliğinden böyle bir çabası olmadan; kadınlar onlardan medet ummaz. Kadın haklarına toplumun büyük çoğunluğunun desteğini sağlanması için, büyük bir değişime ihtiyaç vardır. Tekrar tekrar söylüyorum sorun, kadın hakları sorunu değildir; insan hakları sorunudur.

'Tiyatromuz lekesizdir, çünkü rejime hizmet etmedi'

Erbil’de bulunan Güney Kürdistan Aydınlanma Bakanlığına bağlı Tiyatro Müdürü Sabah Abdulrahman, yıllardır savaşın en yakıcı dönemlerinde bile Kürt Tiyatrosu yapmış. Deneyimli tiyatrocunun 1961’de ilk kez Erbil’de “Her an Yaşam” adlı Kürtçe tiyatro oyunu yaptıklarını belirtiyor. “Biz dünya tiyatrosu olmalıyız.

Kürt tiyatrosu olarak dünya tiyatrosuna kazığı çakmalıyız” diyen Kürdistan Tiyatro Dairesi Müdürü Sabah Abdulrahman’la yasaklı dönemlerde tiyatro yapmanın zorluklarını, şimdiki Kürt tiyatrosunu ve önümüzdeki süreçteki tiyatro projelerini konuştuk. Sabah Abdulrahman o kadar içten ve samimi ki, içi dışı aynı bir insan. Beraber Kürtçe’nin Soranî lehçesiyle oyun izledik, yorumlar yaptık. Erbil’in birçok yerini gezdik, gördük. Kürt tiyatrosunun dünü bugünü, bölgedeki tiyatroyu ve projelerimizi konuştuk. En önemlisi de Ulusal Kürt Tiyatro Festivaliyle ulusal tiyatronun nasıl toparlanıp yapılabileceğini konuştuk. Buyurun size Erbil’deki sohbetimizin bir kısmı, Türkiye Kürtlerinin ilgiyle okuyup Güney’de ne olup bittiğini bir nebze de olsa öğrenmesi dileğiyle...

Ropörtaj: AYDIN ORAK

Kürdistan otonomiye kavuşmadan, hangi şartlarda tiyatro yapıyordunuz? Kısaca düünden bugüne tiyatro ve yaşamınızdan bahsedermisiniz?

Adım Sabah Abdulrahman: Adım Sabah Abdulrahman, 1945’te Güney Kürdistan’ın Erbil kentinde doğdum. Ne fakir ne de zengin bir ailedenim. Babam berberdi. Erbil’de birçok berber babamın yanında yetişti. Kardeşlerim şair ve aydın oldular. Benim de okumaya çok hevesim vardı. Perşembe günleri bir kitapçıda performans gösterileri yapıyordum. Fakat Arapça yapıyordum. Çünkü Kürtçe yasaktı. Erbil’deydi o kitapçı. 1961’de ilk kez Erbil’de Kürtçe tiyatro yapıldı. “Her an Yaşam” adında bir oyundu. Üç gün üst üste oynandı. Sonra bir yürüyüş gerçekleşti. Yürüyüşün amacı “Kürdistan’da Barış”tı. O yürüyüşün öncülüğünü yapıyordum. Çok kişi tutuklandı. Bende Bağdat’a kaçtım. 2 yıl kaldım orda. 4 yıl tiyatro akademisinde okudum. 1968’den 1970’e kadar birkaç oyun sahneledim. 1968’de ilk kez Erbil’de Arapça’dan Kürtçe’ye bir oyun çevirip sahneledim. Güney Kürdistan’da sonra iyi bir mücadele sonucunda Kürdistan otonomiye kavuştu, yeni yaşam oluştu. Taşlar yerli yerine oturmaya başladı. 1970 yılında ilk Kürtçe dramayı Kerkük’teki bir televizyon kanalı için yaptım. O dönem Maksim Gorki’nin bir eserini Kürtçe sahneledik. O günün rejimiyle nasıl sorunlar yaşıyordunuz?

nuz?

Adım Sabah Abdulrahman: Yılda 2-3 oyun ve 2-3 programı televizyon için yaptım. Bu demin anlattığım 1991 yılına kadar bir şekilde geldi. Tüm atalarımızın tarihiydi. Bu oyunlarımızı sembolik olarak gösteriyorduk. Oyunlarımızda çok sorun yaşıyorduk Irakla. Fakat Irak askerleri bizi sahneden indiriyorlardı. Ya gelip tiyatro salonlarımıza mühür vuruyorlardı. Ya da bizi emniyete çağırıyorlardı. Bir gün bir oyun sahnelerken, İbrahim Zengene adında Erbil savcısı beni çağırdı. Çok kötü zalim bir adamdı. Dedi ki çektiğiniz kasetleri getirip bana verin. Bir aylık emeğimiz boşa gitti. Ve gözaltına alındık.

Başkaldırı öncesi yani özgürleşmeden önce Kürt Tiyatrosu yapmak çok zor olsa gerek, bu konu da o dönemle şimdiki dönemi kıyasladığımızda nasıl farklılıklar var?

Adım Sabah Abdulrahman: 1991 yılından önce, yani başkaldırıdan önce, tiyatro yapmak hele Kürtçe tiyatro yapmak çok zordu. Hiçbir koşul yoktu. Fakat oyunları yaptığımız da da sonuçları çok iyi oluyordu. Nasıl ki savaşçılarımız dağda savaşıyorsa tiyatrocularımız da o denli şehirde savaşıyordu. Tabii ki teatral anlamda savaşıyorduk. Güney Kürdistan’ın tiyatrosunda zerre kadar leke yoktur. Ayıp hiçbir yanı yoktur tiyatromuzun, çünkü rejime hiç hizmet etmedi. Tamamen halk içindi tiyatromuz. Ve kurtuluşumuz için savaşıyordu.

Peki yaptığınız tiyatro sanat için ne yaptı? O dönem mücadele içindi, şimdi ne için yapı-

**Kürt
tiyatrosu
1960 yılından
1990 yılına
kadar Kürt
Ulusal
Mücadelesi
ve Kürt
halkına ve
kültürüne
hizmet etti**

yorsunuz?

Adım Sabah Abdulrahman: Sanat bu sloganın güzelleştirilmesi içindi. Oyunun tüm güzellikleri, tadı, estetiği ulaşılması gereken mesajımıza hizmet diyordu. Kürt tiyatrosu 1960 yılından 1990 yılına kadar Kürt Ulusal Mücadelesi ve Kürt halkına ve kültürüne hizmet etti. Ayaklanma çok onurlu bir mücadeleydi. Doğruydı. Fakat ayaklanmadan sonra Kürt tiyatrosu ne yapacak diye bir planlamamız yoktu. Çünkü ayaklanma olağanüstü bir durumdu. Bu sefer tiyatro millet için yapılma-ya başlandı. Yani tüm millet için yapılacaktı. Tüm insanlar tiyatroya gelmeye başladı. Kendilerini tiyatroyla ifade etmek için geliyorlardı. Ama akademik bir tiyatro değildi. Tüm işler karışmıştı, iyi kötü hepsi. Çünkü belli bir program yoktu.

Bugün Güney Kürdistan'da kaç tane Kürt tiyatrosu grubu var?

Adım Sabah Abdulrahman: Bugün Kürdistan'da Süleymaniye de sekiz tane tiyatro grubumuz var. Erbil'de beş tane, Dehok'ta üç tane var. Bunların hepsi resmi Kültür Bakanlığı Tiyatro Dairesi'ne bağlı tiyatro gruplarıdır. Aslında hepsi de kendilerince özel gruplardır. Fakat Kültür Bakanlığımızdan yardım alıyorlar. Hepsi de profesyonel değil. Çünkü ayaklanmadan sonra halk tiyatroya geldi. Hem kendi zanaatlarını hem de tiyatro sanatını yapıyorlar. Bizim burada tiyatro meslek değildir.

Güney Kürdistan'da tiyatrosunun durumu nasıl?

Adım Sabah Abdulrahman: Şimdi Güney Kürdistan'da yarım bir özgürlük var. Bir bölgesel hükümet var. Eğer ki tüm Kürtler bizim gibi özgür değilse, bunu çok anlamlı buluyoruz. Ve bir ayağını eksik buluyoruz. Biz dünya tiyatrosu olmalıyız. Kürt tiyatrosu olarak dünya tiyatrosuna kazığı çakmalıyız. Bu çok önemlidir. Tiyatrocuların seçimi halktan olmalı, hükümetlerden yana değil. Nasıl ki Kürdistan ve Kürt halkı varsa, Kürt tiyatrosu da olmalıdır, vardır ve olacaktır.

Kürt tiyatrosu ve tiyatrocularının amaçları ne olmalı sizce?

Adım Sabah Abdulrahman: Artık ulusal Kürt Tiyatrosu olması gerekiyor. Bu aşamaya geldik. Ulusal Kürt Tiyatrosunun amacı ne olmalı; Tüm Kürt kültürü, duygusu, yaşamı, musibeti, felaketi bu tiyatromuzun konusu olmalı ve amaçlamalı. Tüm Kürt tiyatrocuları,

Kürdistan'ın dört parçasında, Avrupa'da ve tüm dünyadaki Kürt tiyatrosunu yapan profesyoneller bu tiyatronun oluşması için bir faktör olmalı. Geniş bir programla repertuar oluşturulmalı ki tüm Kürtler içinde olmalı ve işleri büyütmemeliler.

Bu nasıl olacak?

Adım Sabah Abdulrahman: Bu benim projem. 2004 yılında Kültür Bakanlığı'na sunduğum bir projedir. Bu program Ulusal Kürt Tiyatrosu'nun heykelini oluşturacak. Tüm profesyonel, akademisyen, teorisyen Kürt tiyatrocuları bu program çerçevesinde buluşmalı ve yürütmeliler. Bu proje sadece Kültür Bakanlığı'nda değil, Bakanlar Kurulu'nda da belli bir olgunluğa kavuştu. Fakat bu program uzman tiyatrocular tarafından belirlenecektir. *Bunun tarihi belli mi? Ne zaman hayata geçecek bu proje?*

Adım Sabah Abdulrahman: Biz konferans için karar vermişiz. Üç tane Ulusal Kürt Tiyatro Konferansı gerçekleştireceğiz. Bir konferans Erbil'de olacak. Nasıl, ne şekilde olacağı ve programın içeriğiyle ilgili tartışmalar yapacağız. İkincisi, Süleymaniye'de bir konferans yapacağız. Süleymaniye'deki tiyatrocuların katılımıyla olacak. Üçüncü konferans ise tüm Kürt tiyatrocuların katılacağı, Kürdistan'daki ve Kürdistan'ın dışındaki tiyatrocuların katılımını sağlayacağız. Kürt tiyatrosuyla ilgili ne varsa hepsini projenin içine koymak, bu proje Kürdistan Parlamentosu'na gidecek. Parlamento bu projeyi bir yasa çerçevesinde oluşturacak. Sonra hükümet bu kurumun oluşumuna ön ayak olacak. Kürdistan Ulusal Tiyatrosu Kurumu adıyla, ardından programını oluşturacak, duruşunu belirleyecek, tekstlerini seçecek, bunların dramatüjisini yapacak, kim yönetecek, kim rol alacak, bunların hepsi resmi anlamda görülecek. Maaşlarını alacaklar. Bu artık bir meslek haline gelecek. Yaşamın, işin, her şeyin tiyatro olacak.

Konferansın tarihi belli oldu mu?

Adım Sabah Abdulrahman: Erbil'de olacak. Tüm tanınan, tiyatro yapan, uzman Kürt tiyatrocuları davet edeceğiz. Bu çok büyük bir iştir. Bu Kürdistan için iyi bir gelişme olacak. Kürdistan'a sanat gereklidir. Elimizde liste var. İsim var. Kimler nerede Kürt tiyatrosu yapıyorlar diye. Biz bir anket hazırladık ve bu anket bir kitap olup dağıtılacak. Ve bir arşiv olacak Kürt Tiyatrosu için.

Stranlardan Bir Kale... Adnan Kerim

“Şarkılarımda daha çok iç dünyamın ve duygularımın razı olmasını önemserim”

Diaspora sanatçısı Ednan Kerim sempatik ve Kürt müziğinde sıyrılmış biri. Zaman bu şahsı edemez, 'stran'lar* yutmuştur. O fantastik bir Kerkûk sanatçısı, halis ve büyüleyici bir ruh var onda. Sanat anlamında çok özel ve estetik özellikleri olan bir sanatçı ve sanatının özüne bağlı biri. Ben şahsen ruhumun bir bölümünü Ednan Kerim'in stranlarında görüyorum. Bu ruhun sesi sanki tarihin derinliklerinden iniyor. Adnan Kerim, serin bir esinti gibi ruhumuzun kanatlarını okşuyor. Büyük bir insan, ülkesinin halkını kaybetmiş. O ülkesinin evladı, bir zamanlar ülkesinin yükselmesi için çalışmış ve çabalamış biri. Bizler dostane bir randevuyla ve ilginç bir atmosfer içinde, Upsalada şahsal kalesinin yakınındaki botanik bahçesinde, o değerli sanatçıyla görüştük. Güzel sözleriyle etrafına manevi güzel bir koku yayıyordu... Buyurun, birlikte o yaratıcının gurbet dünyasını gezelim.

Şwan TAVENG – Upsala /İsveç

- *Sen Şarbajêrlisin; fakat ruhsal yaklaşımda daha çok Tahir Tofiq'in stranları var. Böyle olmanın gizemi nereden geliyor?*

Adnan Kerim: Ben Kerkûk şehrinde doğdum. Babam geçim sıkıntısından kaynaklı, Şarbajêr ilçesine bağlı Jajale köyünden şehre gider; Kerkûk'te polisliğe başlar. Ve ben Kerkûk'te doğuyorum.

Benim Tahir Tofiq'e yakınlığım yüce ve yurtsever bir sanatın aşkından geliyor. Sanat için öyle bir ses ve aşk ki kaynağını Koysenceq'den alır, Kurdistan'ı iliğine kadar sarar. Kürtlerin sadece bir tane Tahir Tofiq'i vardır; bize tertemiz büyük bir tarih bırakan. O şahıs (Tahir Tofiq) Eli Merdan, Sêwe, Hesên Zirek, Mamlê, Mihemed Arif Cizrawî, Mezherî Xalîqî ...vs diğer sanatçılar gibi her zaman benimle beraber yaşayan büyük kaynaklardır. Gerçekten bunlar Kürt müziğinin büyük kaynaklarıdır. Bu kaynakların hepsinden su içmişim ve hepsiyle de yakınlaşmışım. Eğer bugün biraz stran yığarmayım ve söylemeyi öğrenmişsem, kaynağı onlardır.

- *Şimdilerde Kürt müziği ve stranları geleneksel ve modernizm akımları arasında gidip geliyor; şimdiye kadar bir rota tutturamamış ve bir limana demir atamamış. Şimdiye kadar ürün verirken, standart bir müzik dilini yakalamayı başaramamışız. Bizler Kürt müziğinin kimliğini nasıl oluşturabiliriz? Acaba Kürtler modern ve geleneksel birleşiminde iyi bir yol tutturabilirler mi, yoksa bir akımın uğruna diğerini terk mi etmeliyiz?*

Adnan Kerim: Çoğu kez şu kavramları duyarız, denilir ki Hint, Afrika, Amerika, Avrupa, Rus, Azeri, Afgan, Arap, Türk ...vs müziği. Burada sorulması gereken soru şudur: Acaba neden insanlar, bu milletlerin müziklerini kimlikleriyle bağdaştırıyor? Birileri şu cevabı verebilir; 'müzik sınır, köken tanımaz, öyle tanımlayanlar ırkçı, geri ve kapalı toplumlardır!'

Bence bu doğru bir cevap olmaz. Bana göre dünya halkları varlıklarını, özgürlüklerini, doğal özelliklerini, kimliklerini kendilerine has müziklerinde görüyorlar. Müziğin sınır tanımadığını biliyoruz; herkes istediği müziği tatmakta özgürdür. Fakat bir müzisyen, örneğin bir festivalde kendi ulusunun mü-

ziğini tanımlama ve tanıtmaya sorumluluğu vardır. Acaba Hint, Arap ya da Türk müziği yapıp, bir Avrupalıya bu Kürt müziğidir diye yutturabilir misin? Acaba başka halkların, ulusların kültürüyle kendini tanımlayabilir misin? Bu dünyadaki herkes kendisi olduğunda, başkası olmadığında güzeldir. Bu şekilde kendi ulusal ve evrensel kültürü zenginleştirebilir.

Modern müzik, üretimde geleneksel müzikten beslendiğine ve onu kaynak aldığına inanıyorum. Ölümsüz sanatçı Qadir Dilan'ın stranlarında yaptığı estetizme bir bakalım; ne geçmiş zamandadır ne de şimdi. Ve geleneksel bir müzik olmayan, çoğu halkların müziğinde yer edinmiş jazz tarzı olarak adlandırmış müziğini. Yapılan tüm yenilikler oldukça sevindirici ve bence Grup Sehend umut verici. Bilinçli ve temelli bir şekilde sanat yaşamına katılan gençlerden çok umutluyum ve kendileri olmaya gayret göstermeliler, başkaları değil. Komşu halkların müzikleriyle kendilerini tanımlamaları için, onlar müziklerini iyi tanımalılar. Ben iyimserim; çünkü bilimsel ve akademik bir şekilde müzikle uğraşan çok bir nesil yetişiyor. Bu, yetişmekte olan nesil Kürt müziğinin kimliğini oluşturacaklar. Kürt müziğinin dilini ve kimliğini şarkıcılar ve ses sanatçıları oluşturamazlar; bu dili ancak kendi halkının müziklerinde derinleşmiş, olgunlaşmış müzik akademisyenleri oluşturabilir. Avrupa'nın büyük bir festivalinde iki yıldır genç Kürt müzisyenlerin ikinci olması umut vericidir. Birisinin Arap ya da Türk şarkılarını sevmesinden o kadar endişelenmemeliyiz ve bunu kendimizi alıştırmalıyız. Ancak bu şekilde başkaların özgürlüğüne saygı duymuş ve istemlerini gasp etmemiş oluruz. Eğer ben o tarzları ve sitilleri doğru görsem uzak durabilirim. Böylece kendi sanatımın özünü koruyabilirim.

- *Dikkatinizi arabesk akımına çekmek istiyorum, ki Kurdistan'da ve birçok Orta Doğu ülkesinde yaygınlaşmış. Bir çok Kürt sanatçısı şimdilerde bu tarzın etkisindedir. Bu akımın yaygınlaşması, Kürt müziğinde nasıl bir sonuç doğuracaktır?*

Adnan Kerim: Arabesk müziğinin Kurdistan Bölgesine gelişi yaklaşık beş yıl oluyor. Türk müzik sitillerinden biri sayılır; fakat gerçekte orijinal Türk müziği değildir. Yani arabesk müziği Türklerin tanıdığı 'sanat müziği'

değildir. Arabesk müziğinin gerçekte Türklerle bir alakası yoktur, Arap müziğidir. Şu an ki arabesk akımı devşirilmiş, karışık bir müziktir; Arap ve Türk müziğinin sentezidir. Arap müziğinde çalınan enstrümanlar, Türk müziğinde de aynı tarzda çalınıyor; fakat Türk müziğinde yorumu farklıdır. Bu sitilin Kurdistan coğrafyasına da etkileri olmuştur. Bunun dışında Arap ve Mısır müzik akımlarının müziğimize etkileri olmuştur. Bunlar geçici olgulardır. Bu akımları çok etkili ve büyük görmüyorum, ki korkayım diyeyim; valla bu tarzlar Kürt müziğini biçimlendirecek. Çünkü bunlar dönemsel olgulardır, geçecektir kalamayacaklar. Ulusumun müziği üzerine olumsuz etki bırakacak neredeyse müzik kalmadı. Gençlerle ilgili endişelere gülüp geçiyorum. Şimdi diyelim bazı genç ve ergenler üzerinde olumsuz müzik akımlarının etkileri olursa, bu onların arzularıdır; onların arzularını engellememeliyiz. Çünkü bir zaman gelecek, otuz yaşlarına geldiğinde anlayacaklar ve olgunlaşacaklar, kendi asıllarına dönecekler. O zaman kendi halkının müziğini savunacaklar. Fakat şu an arzu edilen bir tarz. O kadar korkutucu akımlar değil, Kürt müziği üzerinde büyük tehlikeleri olsun. Ben eminim ki Eli Merdan, Tahir Tofiq, Sêwe, Hesên Zirek, Mihemed Arîf Cizrawî, Silo Qij gibi sanat kalelerinin sesleri olduğu sürece, kayda değer olumsuz sonuçlar oluşmaz Kürt Müziği üzerinde. Bu dönemde Kurdistan'da etkileri görünen akımlar geçici, sade ve basittir.

- *Çoğu zaman Kurdistan'da Kürt senfoni orkestrasının kurulması konuşulur. Sizce Kürt müzisyen ve materyallerinden oluşan Kurdistan'da doğusal bir orkestra, Kurdistanî bir koku yayabilir mi?*

Adnan Kerim: Gerçekte bu sorunun cevabını bulmak için, ilgili alanlarda uzman Ebdullah Celal, Dışlad Mehmud Seid, Hoşeng Kamkar, Erselan Kamkar, Sirwan Sirini, Necat Emin gibi akademisyenlere sorulmalı. Çünkü bu insanlar bu alanlarda çalışmış, ürün vermişler. Bir orkestranın nasıl kurulacağını bilir.

- *Diaspora sanatçıları gurbete olduğu halde iyi ürün verebiliyor; fakat çalışmaları grupsal olmadığından çoğu zaman enerjileri ve birikimleri boşa akabiliyor. Diasporadaki sanatçıların ortak çalışmalarla, birbirine yakınlaşmalarla verimliliği artırmak için*

neye ihtiyaçları vardır?

Adnan Kerim: Bütün dünyada müziğe bakış açıları ve tarzları birbirine yakın olan sanatçılar grup oluştururlar. Herkesin birlikte çalışması şart değildir. Örneğin, ben tüm sanatçıların tarzları ve bakış açılarına ayak uyduramam. Bazıları sadece halay müzikleri yapar, bazıları bar sanatçısıdır. Bu tarza karşıyım aynı zamanda yaptıklarına saygı da duyarım; fakat bunlarla ortaklaşa, beraber çalışmam. Belli bu tarz şarkıcılar sanatı meslek yapmak istiyorlar; yaptığı sanatla geçimini sağlayıp ürün vermek, çoğu Kürt sanatçısının rüyası olmuş.

Eğer ben günlük çalışsam ay sonunda ev kiramı veremem. Günlük çalışmalarımdan sonra dinlenip daha sonra kalan zamanımı sanata veriyorum. Hiçbir destek olmadan işimi bırakıp, başka bir ülkedeki bir sanat konferansına katılmam çok zor. Bu durum, sürgünde farklı ülkelerde, farklı şehirlerde yaşayan sanatçıların birbirilerine yakınlaşmasını engelleyen önemli etmenlerden biridir.

- *Ses ve müzik sanatı, Kurdistan'ın tüm parçalarında farklı biçimlerde işliyor. Siz, Kurdistan'ın parçaları arasındaki sanat düzeyini, birbirilerine kıyasla nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Adnan Kerim: Gerçekte lehçelerde bir yakınlaşma var. Bu lehçeleri iki bölüme ayırabiliriz. Bunlardan biri Yukarı Kurmancî diğeri ise Aşağı Kurmancî'dir. Güney Kurdistan'daki müzik ile Doğu Kurdistan müziği birbirine yakındır. Doğu'da var olan müzikle Güneydeki müziğin ortaklaşacağı alanlar daha fazlaydı. Fakat Kuzeyle Güneyin yakınlığı için aynı şeyi söyleyemeyiz; çünkü lehçeler farklı. Nasıl ki bir heyranok** Hewlêr ovasında varsa, aynıysıyla Mukriyan'da da karşılaşılabirsin. Örneğin bir hore'nin*** aynısını Güney'deki Caf bölgesinde ve Cıwanroj'daki Caf boylarında duyabilirsiniz. Text Hewreman'da söylenen bir stran ile Nihon Hewreman'da söylenen bir stranın tarzları aynıdır. Ki Kuzey'deki zazaki şivesiyle de ortak yanları vardır.

Mihemed Arîf Cizrawî Cizreden Güney Kurdistan'a gitmiş ve orada sanatsal ürün vermeyi başarmış biri. Eğer Diyarbakirli biri benden bir stran isterse direk Mihemed Arîf Cizrawî'den okurum. Yakınlaşmalarda

“Bir milletin müzik kimliği müzisyenlerin elinde”

Bana göre dünya halkları varlıklarını, özgürlüklerini, doğal özelliklerini, kimliklerini kendilerine has müziklerinde görüyorlar.

lehçeler belirleyicidir.

İkinci önemli husus basın-yayıncıdır. Televizyon kanallarının artışı Yukarı ve Aşağı Kurmanci müziği arasında bir yakınlaşmaya vesile olmuş. Yukarı Kurmanci'nin müziğini dinlerken daha orijinal, güzel ve hoş geliyor insana; sanki diğer ulusların oradaki Kürt müziği üzerinde hiçbir etkisi yokmuş gibi. Ne zaman Kuzey Kurdistan'dan bir lawık*** dinlediğinde, diyorsun bu benim, anlatılan benim duygularım. Ve güzelliğinin o lawıkda olduğunu hissediyorsun. Mihemed Şêxo'yu dinlediğinde Qamişlo'yu hissedersin, işte bu saf, orijinal, parçasal, birleşik, asıl Kürt müziğidir. Kürt televizyonları Kürt ulusal duygularını, müziğini daha da yakınlaştırıp derinleştiriyor. Örneğin ben Yukarı Kurmanci'yle müzik yapan bir sanatçının, Beytocan'ın bir stranını söylemek istiyorum. Bu durumda sınırları aşır, yukarıya gidip tekrar Aşağı Kurmanci'ye dönmüş oluyorum. İşte bu birbirine karışmaktır; ve bu duygu çok önemlidir. Kürt medyası ulusal duyguların bütünleşmesine yardımcı oluyor.

- *Size göre Kurdistan'ın hangi bölgesinde sanatın saftığı, orijinalliği daha da korunmuştur?*

Adnan Kerim: Türkiye'de ve Kuzey'de birçok modern Kürt müzik grubu var. Ki bu gruplar saksafondan elektro gitara kadar üflemeli, telli bir çok batı enstrümanı kullandıkları halde; fakat dinlediğinde sana daha çok Kürdî bir stranın tadını veriyor. Bence Kurdistan'ın tüm bölgelerinde müzik önemseniyor; fakat diyebilirim Kuzey bölümü belirli bir düzeye kadar geleneksel müzik, hem modern müzikle bir senteze doğru gitmiş; hem de Kürt müziği, orijinalliğini koruyabilmiştir.

- *Grup Kamkaran'ın Kürt müziğindeki yerini nasıl değerlendiriyorsunuz?*

Adnan Kerim: 1998 de bir gün Qadır Dilan bana telefon açtı. Böyle büyük bir şahsiyetin beni sorup yaptığım çalışmadan dolayı kutlaması, o günü benim için çok özel kıldırdı. Ve bana demişti ki bu gece oturmuşum sadece senin sesini dinliyorum. Benden büyük umutlarının olduğunu ve geleceğimin parlak olduğunu söyledi. O zaman Qadır Dilan'la konuşurken, ben de dedim hocam, Kamkaran hakkında ne düşünüyorsun? Dedi ki; Grup Kamkaran o kadar değerli ki bahset-

mekten suçluluk duyuyorum. Onlar sanatsal anlamda Kürt müziğini zirveye taşımışlar. Düşün ki Qadır Dilan gibi biri, hiçbir dil Kamkaran'ı tarif edemez. Bundan dolayı, gerçekten ben de bir şey söyleyemeyeceğim Kamkaran hakkında. Çünkü onlar Kürt müziğini dünyaya tanıttı. Şimdi dünyanın neresine gidersen Kamkaran'lar tanınıyor ve bir Kürt müzik grubu olduğu biliniyor.

- *Senin Grup Kamkaran ile yakınlığın nasıl gelişti? Kamkaran'la ortak sanat projesinde bulunmana ne sebep oldu?*

Adnan Kerim: Grup Kamkaran çok bilinçli sanatta kendilerini katan, iş yapan bir grup. Kürt müziğinde kimin sanatı kalitelidir, kimin sanatı kalitesizdir çok iyi biliyorlar. Çünkü onlar çok iyi birer dinleyiciler. Ve belli ki benim sanatımı da iyi bir şekilde değerlendirmişler. Ben 'tavgeyek le eşq' (aşktan bir şelale) albümünü çalışma arkadaşlarım Hiweran Kamil, Hejar Zehawi ile Tahran'da stüdyo-kayıt döneminde; bizler Erdeşêr Kamkar'dan albümde kemeçe çalmasını istedik. O da bu istemi geri çevirmedi ve benim için albümde çaldı. Bu Kamkaran'la yakınlaşmamın ilk adımındı. Daha sonra Hoşeng Kamkar'la ilişkilendim. Ben onlara ortak bir çalışma teklifi yaptım ve onlarda böyle bir çalışmada yer almaktan memnun kalacaklarını söyledi. Böylece onlarla birlikte ortak bir çalışma yaptık.

- *Sence, yaptığın müzikle Kürt sanatında kendine özgü bir yer açabilir misin?*

Adnan Kerim: Ben asla bir çığır açır açmamayı düşünmedim. Şu an sadece kendimi düşünüyorum; yaptığım müzikte sadece kendi duygularımın ve ruhumun tatminliği peşindeyim. Gidilene geri de bırakıyorum. Kim benim müziğime ne ad takıyorsa takсын, nasıl değerlendirirse değerlendirsin. Bu tarz zamanları aşar mı aşmaz mı da bilmiyorum. Buna tarih, zaman karar verecek. Mamlê, Tahir Tofiq, Eli Merdan... kendi dönemlerinde çığır açacaklarını, zamanlarının ötesine geçeceklerini düşündüklerini sanmıyorum; ama ekol olmuşlar.

*stran**: Kürt şarkısı

*heyranok***: Kürt müziğinde liriksel bir melodi, makam

*hore****: Kürt müziğinde doğal nidalara yakın söylenen melodi, makam.

*lawık*****: Kürt müziğinde melodramik makam; ağıt.

Acaba başka halkların, ulusların kültürüyle kendini tanımlayabilir misin? Bu dünyadaki herkes kendisi olduğunda, başkası olmadığında güzeldir. Bu şekilde kendisini, kendi ulusal ve evrensel kültürünü zenginleştirebilir.

Loke: Şarkısız ve Müziksiz Yaşayamam

Diyalog – Hewlêr:

Loke Zahir, diğer Kürt kadın sanatçılara nazaran modern tarzda ve erotik şarkıları dillendirdiğinden dolayı; şarkı ve kliplerinde daha fazla özgürlük hissedilmekte ve gençlerin dikkatini çekmektedir, sadece Kürdistan’da değil, bölgedeki diğer kapalı toplumlar arasında da bu tarzda şarkı söylemek, eski gelenek ve görenekleri kırmak açısından bir başlangıç sayılabilir. Özellikle ‘Meke’ (Yapma) adlı son klipi, bazı kesimlerin eleştirilerine neden oldu ve geleneklere aykırı olduğu savunuldu.

Gençlerin üzerindeki etkisi büyüktür

Loke Zahir, ilk şarkısını ‘SMS’ adında dinleyicilerine sundu. Buda sanat hayatına yeni başlayan bir Kürt kadın sanatçının bu tarzda şarkı söylemesi beklenmedik bir olaydı. Loke, ilk şarkısı hakkında şunları söylüyor: ‘İlk şarkı için böyle bir isim seçmeyi, yeni bir çalışma olarak değerlendiriyorum ve hiç kimse hayal bile edemezdi. Şahsen ben çok beğendim ve CD’nin de bu ismi taşımamasını istedim. Ayrıca gençlere hitap eden bir şarkı olmakla beraber; modern ve yeni bir tarz olduğunuda söyleyebiliriz.’

Halkın bu tarzdaki şarkıları nasıl karşıladığı ve karşılayacağı konusunda ise Loke, düşüncelerini şöyle dile getiriyor: ‘Bu tür şarkıların toplum içerisinde yayılacağı ve çok iyi bir şekilde karşılanacağından hiç kuşku yoktur. Çünkü daha önce böyle bir çalışma yapılmamış; yeni ve gençlere hitap eden bir tarz; ayrıca genç sanatçıların üzerindeki etkisi büyüktür. Tabiki bunları söylerken yaşça büyük diğer sanatçıları da etkisi var ve kendilerinden oldukça yararlandım. Ama daha çok gençlerden etkilendim, tüm şarkılarımda sadece gençlere hitap ettiğimi söyleyemem, çünkü öyle şarkılar var ki herkesin dinleyebileceğini düşünüyorum.’

Avrupa’da daha çok folklorla ilgileniyordu

Loke Zahir’in sanata ve şarkıcılığa ilgi duyması çocukluk yıllarına dayanmaktadır; ancak bir sanatçı olarak 2004 yılında sanatsal çalışmalarına başladı ve 2008 yılına kadar çeşitli konserlerde ve özel etkinliklerde şarkı söyledi. 2008 yılına kadar Loke, Avrupa’da daha çok folklorla uğraşıyordu ve şarkıları da o çerçevedeydi. Başka bir anlamıyla, söylediği şarkılar kendisine has değil, diğer sanatçılarındı. Özellikle ünlü ve tanınan büyük Kürt sanatçı Tayer Tofiq’in makamlarını söylüyordu.

Kliplerinde bir yenilik görülyor

Loke’nin şimdiye kadar çektiği bir kaç klipi var ve en son Meke (Yapma) adlı bir klip ile dinleyici

ci ve izleyicilerin karşısına çıktı. Loke’ye göre, çektiği ilk klip gayet başarılı ve güzel bir çalışma idi; ancak Kürdistan toplumu bu tür tarzları sevmediğinden istendiği düzeyde halk tarafından beğenilmemiş olabilir; ama ‘Heta Bidwê’ (Konuşa Bildiğin Kadar) adlı ikinci klipi çok iyi bir şekilde halk içerisinde yayılmış; çünkü güzel ve romantik bir şarkı idi. Meke adlı üçüncü klipi ise gerek tarz gerekse çekiminin profesyonelliği bakımından toplumsal bazda büyük bir yankı uyandırmış, çok yeni bir çalışmadır. Böyle bir çalışmayı daha önce Lübnanlı şarkıcılar dinleyici ve izleyicilerine sunmuş olabilir; ama Kürdistan’da kadın bir sanatçının büyük bir cesaretle, bu tarzda şarkı ve klip yapması ve sunması bir ilktir.

Loke’ye göre, söz konusu klabin melodisi çok güzel ve şarkı sözü de Kürt toplumu için yeni bir deneyim: ‘Bazıları bu tür sözleri, Loke nasıl şarkı olarak sunuyor diye bilir, ben buna katılmıyorum, niçin katılmıyorum? Nasıl ki tüm erkek sanatçılarımız şarkılarında her şeye değinebiliyor, kabul ediliyor ve alkışlanıyorsa, bizde söyleyelim, niçin biz kadın sanatçılara engel çıkartılıyor ve yeni bir çalışma yapmamıza tahammül edilemiyor, nedeni nedir anlamış değilim. Artık engelleri aşmamız ve eski gelenek ve görenekleri kırarak şimdiye kadar Kürt sanatında kadınlar için sakıncalı olan şeylerin doğal olmasını sağlamalıyız.’

Loke, Meke adlı şarkıya yapılan eleştirilere de şöyle cevap verdi: ‘Biz Kürtler, herhangi bir sanatçımız ilerleme kaydettiğinde yada yeni bir şey sunduğunda, onu desteklememiz ve büyük başarılar için teşvik etmemiz gerekirken; yerinde olmayan nekadar söz ve kırıcı eleştiri varsa kendisine yöneltilir. Bu da tabii ki doğru bir şey değildir.’

Tüm olumsuzluklara rağmen Kürdistan’ın bir çok yönden geliştiğini söyleyen Loke, ‘Özellikle toplumsal konularda kadınların daha da özgürleştiğini görüyoruz, Kürdistan’da kadınlar için var olan özgürlük bölgedeki diğer bir çok ülkede olmayabilir, buda oldukça olumlu ve sevindirici bir gelişmedir’ diye konuştu.

Eğitimin kendi çalışmaları üzerindeki etkisinede değinen Loke, konuşmasını şöyle bitirdi: ‘Eğer bana eğitim ve sanat konusunda ikisinden hangisini seçersen diye sorulur ya da dayatılırsa, hiç kuşku duymadan hayatımdaki her şeyi sanata feda edeceğimi söyleyebilirim; çünkü sanat benim her şeyimdir, şarkı ve müziksiz bir yaşamı sürdürebileceğime inanmıyorum.’

Kürt Sanatçı Niyan Abdullah:

Çalışmalarımızın Karşı Cinsle Yönelik Olması İçin Çabalıyoruz

Diyalog – Hewlêr: Yaklaşık 13 yıldır şarkı söylemeye başlayan ve şarkılarıyla Kürt müziğine katkı sunan Kürt kadın sanatçı Niyan Abdullah, büyük bir yeteneğe sahip. Ancak bazı özel nedenlerden kaynaklı, görülmesi de, diğer tüm Kürt sanatçıları gibi karşılaştıkları sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlardan dolayı olmalı ki yeteneklerini pek fazla sergileyemeyip, Kürt sanatına da istendiği düzeyde katkı sunamıyorlar. Niyan Abdullah, çalışmalarını ile ilgili, Kürtçe ve Türkçe yayımlanan Diyalog Dergisine, konuştu.

Söyleşi: Halil Barzani

“Sanatçı için kültürel altyapı çok önemlidir”

Bir sanatçının sanatında başarı ve hedefine ulaşması için kültürel altyapının ne kadar önemli olduğu ve Kürt kadın sanatçıların karşılaştıkları sorunlarla ilgili Niyan Abdullah, düşüncelerini şöyle dile getiriyor: “Sadece kadın sanatçı ve şarkıcılar için değil, tüm sanatçılar için kendi tarzını iyi bir şekilde sergileyebilmesi açısından kültürel altyapı çok önemlidir. Aynı zamanda sanatsal hayata başladığı zaman, iyi ve güzel bir ses ve nasıl bir sanat sergileyeceği konusunda bilgi sahibi olmalı. Sanata canlı bir insan gibi bakmalı ve kendi özel çıkarları için kullanmamalı. Sanatçının kendi kişiliğine ve ünvanına hakim olması, verdiği ürünün profesyonel ve modern olması önemlidir. Benim için her şeyden daha önemlisi şarkı söyleyen kişinin daha gerçekçi bir görünüm verebilmesi ve halk tarafından benimsenmesi için şarkıları hissederek söylemesidir.”

Niyan Abdullah, kadın sanatçıların karşılaştıkları sorunları ise şöyle izah ediyor: “Kadın sanatçıların bir çok sorunla karşılaştıkları inkar edilemez bir gerçektir. Ben de sanat çalışmalarına ilk başladığımda bazı sorunlarla karşılaştım, ancak kardeşlerimin müzik ve sanata ilgileri şarkı söylemeye yardımcı oldu. Şarkı söylemeye başlamadan evvel aile fertlerinin de nasıl bir kişiliğe sahip olduğumu bildiklerinden normal karşıladılar. Sanatsal açıdan da sesim bana güven veriyordu. Şu anda aile fertlerinin tümü sanatımı daha iyi bir aşamaya getirebilmem için desteklerini benden esergemiyorlar. Bu arada kendilerine teşekkür ediyorum ve Kürt toplumunda böyle ailelerin çoğalmasını ümit ediyorum.”

Kadın ve erkek sanatçıların şarkı sözleri ve aralarında herhangi bir farkın gerekli olup olmadığı, şu anda yapılan ve televizyonlarda gösterilen kliplerin toplumun gelenek ve görenekleriyle uyuşup uyüşmediği konusunda da Niyan Abdullah şunları söylüyor: “Bana göre, kadın ve erkek arasında hiç bir fark yoktur, neticede insan insandır. Şarkı sözlerinde, kadına özgü diye bir ayırım yapmaya karşıyım; ancak kadın sanatçıların tekstlerin kendilerinin ruh ve hayalini yansıtması halk tarafından daha ilgiyle karşılanır, diye dü-

Sanatçının kendi kişiliğine ve ünvanına hakim olması, verdiği ürünün profesyonel ve modern olması önemlidir

şünüyorum. Çünkü bir erkek kadın ruhunu bilmeden kesinlikle kadınsal bir tarzla yazamaz. Bundan dolayı söz yazarı kadınlarımızın çoğalmasını temenni ediyorum. Bazı yazarlarımız var ve onların varlığı inkar edilemez. Örneğin Kenar Bêbak çok iyi bir söz yazarıdır ve gelecekteki çalışmalarında oldukça bana yardımcı oldu, kendisine de buradan teşekkür ederim.”

Kürt sanatçı Niyan konuşmasını şöyle sürdürdü: “Çoğu kez söylemişim ve yine tekrarlıyorum; kadın ve erkek sanatçıları birbirinden ayırma düşüncesine katılmıyorum, genel olarak klip sanatçısıyı ilgilendiren bir konudur, klipe şart koşturmak klipe sınırlandırmak demek; çünkü her sanatçı değişik tarz ve stilde kendisine özgü video klip çekmektedir. Her ne kadar çekilen klipler istendiği düzeyde olmazsa da bu klipe çeken ekibe bağlıdır. Bunlara rağmen iyi çalışmalarda yapılıyor ve ayrıca kalitesiz kliplerin çekilmesinde sanatçı ne kadar suçluysa klipe yayımlayan ve gösteren taraf da o kadar suçludur.”

“Güzellik sürekli değil geçicidir”

Kadın sanatçıların ancak güzellikle başarı sağlayabileceği yada güzellik sanatçının başarı sağlamasındaki tek garantisi olmadığı konusuna değinen Niyan Abdullah, sadece kendi toplumlarında dış görünümünün her şey için ölçüt olduğunu belirtti ve ekledi: “Sadece toplumumuzda dış görünüme önem veriliyor. Sanatçı ve özel çalışmaları birbirine karıştırırsak hata yapmış oluruz, çünkü güzelliğin bir garantisi yoktur ve bir kaç saniyede ortadan kaldırılabilir, ancak ruhsal şeyler her zaman kalıcı faktörlerdir.”

Hewlêr ve Süleymaniye’de kadınlara özgün oluşturulan koro ve diğer sanatsal grupların Kürt sanatının gelişmesindeki rolünü de Niyan Abdullah şöyle değerlendiriyor: “Bu tür grupların kurulması umut verici ve güzel bir gelişmedir, aynı zamanda kadına güven veriyor. Ama bu grupların kurulmasında geç kalındı ve daha önce olmalıydı. Ama yine de, tüm olumsuzluklara rağmen geldikleri düzey ve yaptıkları çalışmalar takdir edilecek çalışmalardır. Kendim şu anda Tewar Kadın Korosu’nda çalışmaktayım. Ta Avusturya’ya giderek yetenekli kadınlarımızın olduğunu dış dünyaya göstermek ve

tanıtmak bizim için gurur vericidir. Şimdilerde çok yetenekli kadın sanatçılarımız var. Ancak bilmemiz gereken başka bir konu ise tanınmayan ve ünlü olmayan kadın sanatçıların çoğu halktan kopuk olan sanatçılardır. Gerçek sanatçıyı tarif ederken ün, isim ölçüt olmamalı. Çünkü tüm tanınanları ‘iyi sanatçı’ olarak tarif edemeyiz, olmayanlarda var. Açıkça söylüyorum kendi hakkımla tanınmak ve ünlü olmak istiyorum; başkalarının yardımıyla değil.”

“Erkek için uygun, kadın için sakıncalı bir çok şey var”

Erkek sanatçılar istedikleri ve arzu ettikleri şekilde kadınların güzellikleri ile ilgili şarkı söyleyebiliyor, kadınlarında aynı şekilde erkekler üzerine şarkı yapabilmeleri için nelerin yapılması gerektiği konusunda da düşüncelerini dile getiren Niyan, şunları kaydetti: “Bu kültürel bir sorundur, erkek için uygun, kadın için sakıncalı bir çok şey var, ki bu durum kadının ilerlemesine engel oluyor ve cesaretini kırıyor, bundan dolayı tüm kadınların çaba göstermesi gerekir. Ben

Kendi hakkımla tanınmak ve ünlü olmak istiyorum; başkalarının yardımıyla değil

Niyan Abdullah olarak tüm şarkılarımın karşı cinsine yönelik olması için çabaladığımı özellikle yeni çıkacak olan albümümde. Diğer çalışmalarımın farklı, çok büyük bir cesaretle yola koyuldum ve şarkı söylüyorum.”

Son olarak geçen sene bir kaç ülkeye yapmış oldukları ziyaretlerinde İngiltere ve Avusturya’daki konserler ve sanatsal çalışmalarla ilgili Niyan şu bilgileri veriyor: “Tewar Kadın Korosu 2007 yılında kuruldu. Kısa bir zamandır kurulmasına rağmen, her yıl Avusturya’da düzenlenen büyük bir sanatsal festivale katılmayı başardık. Katılımımız ve festival düzeyinde dördüncü olmamız bizim için iyi bir sınav oldu. Genel olarak Kürt kadınının sanatını dış dünyaya tanıtılabildiğimiz için de mutluyuz. Üç profesörden oluşan jüri üyeleri, bir yıllık çalışma ile böyle bir performans sergilediğimize şaşırdılar. Buda tabii ki bizim için gurur vericidir. Yine ziyaretimiz çerçevesinde bir kaç Kilise ve başka yerlerde yaptığımız Work Shoplarda söylediğimiz Kürt stranlarla dinleyiciler gözyaşlarını tutamadılar.”

